

MER Windmolenpark Elzenburg - de Geer te Oss

Bijlage 12

Reactienota concept-Milieueffectrapport
'Windmolenpark Elzenburg - de Geer, Oss'

projectnummer 0408379.00
definitief
4 september 2017

MER Windmolenpark Elzenburg - de Geer te Oss

Bijlage 12

Reactienota concept-Milieueffectrapport 'Windmolenpark Elzenburg - de Geer, Oss'

projectnummer 0408379.00

definitief
4 september 2017

Leeswijzer

In dit bijlagerapport is de reactienota op het concept-Milieueffectrapport opgenomen.

datum vrijgave	beschrijving revisie	goedkeuring	vrijgave
04-9-2017	definitief	Bastian van Dijk	Johan van de Heijning

Reactienota concept-Milieueffectrapport 'Windmolenpark Elzenburg – De Geer, Oss'

I. INLEIDING

Deze nota bevat de volgende onderdelen:

- een weergave van de gevolgde (informele) procedure
- een samenvatting van de ingekomen reacties op het concept-milieueffectrapport (verder te noemen: MER)
- ons besluit over de reacties: heeft de reactie wel of geen gevolgen gehad voor de inhoud van het MER?
- een toelichting op ons besluit

Deze nota behoort bij ons voorstel aan de gemeenteraad over de keuze voor een bestuurlijk voorkeursalternatief. Deze bestuurlijke keuze kan de gemeenteraad maken op basis van (onder meer) het aangevulde MER en deze reactienota.

Volgens de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) mogen wij naw-gegevens (naam, adres en woonplaats) en enkele andere persoonsgegevens niet digitaal aanbieden. Een uitzondering geldt voor gegevens van

- ondernemingen die behoren tot een rechtspersoon (zoals een B.V. of een v.o.f.)
- personen die beroepsmatig betrokken zijn bij de procedure, bijvoorbeeld advocaten en gemachtigden

Als het voor de uitoefening van een publieke taak moet, mogen wij persoonsgegevens wel digitaal aanbieden.

Wij bieden deze nota digitaal aan. Daarom noemen wij geen naw-gegevens, behalve waar de wet dat toelaat. In een apart overzicht staat wie welke reactie heeft ingediend. Dat overzicht bieden wij alleen op papier aan, dus niet digitaal.

II. PROCEDURE (INFORMEEL)

Vanaf 9 mei 2017 is het concept-MER, met daarin opgenomen het concept-MER-voorkeursalternatief en het concept-MER-opbrengstalternatief, vrijgegeven voor presentatie tijdens een aantal openbare bijeenkomsten. Ook in Oss Actueel en de periodieke digitale nieuwsbrief over het windpark (ongeveer 300 abonnees) is meerdere keren aandacht besteed aan de procedure en inhoud van het concept-MER. Aangegeven is dat iedereen tot 16 juni 2017 kon reageren op het concept-MER. De stukken konden via de website van de gemeente Oss bekeken worden.

De openbare bijeenkomsten en de aan iedereen geboden mogelijkheid om te reageren op het concept-MER, waren bedoeld om te bekijken of er nog aanpassingen en/of aanvullingen van het concept-MER, concept-MER-voorkeursalternatief en het concept-MER-opbrengstalternatief nodig waren.

De openbare bijeenkomsten en de mogelijkheid voor iedereen om te reageren op het concept-MER staan los van de formele inspraak- en reactiemomenten die later in de (ruimtelijke) procedure volgen, wanneer het aangevulde MER met het (voor)ontwerpbestemmingsplan en/of de ontwerpomgevingsvergunning(en) formeel ter inzage wordt gelegd.

Wij hebben in totaal 14 afzonderlijke/individuele reacties per e-mail ontvangen. Dat wil zeggen naast de reacties tijdens de openbare bijeenkomsten. Deze reactienota gaat in op zowel de reacties die tijdens de openbare bijeenkomsten naar voren zijn gebracht als de individuele reacties.

Verder hebben we ook tijdens de klankbordgroepen van 9 mei 2017 en 31 mei 2017 gevraagd om te reageren op het concept-MER. Voor de reacties op de opmerkingen vanuit de klankbordgroep verwijzen we naar de klankbordgroepverslagen van 9 mei 2017 en 31 oktober 2017. Vanuit de klankbordgroep hebben alleen de GGD en de Belangengroep Omwonenden nog een afzonderlijke reactie ingediend, waarop we ingaan in deze reactienota.

Burgemeester en wethouders van Oss

BEOORDELING REACTIES

REACTIES UIT OPENBARE BIJEENKOMSTEN

Bijeenkomst d.d. 10 mei 2017 direct omwonenden

Samenvatting vragen/opmerkingen

Hoe gaat de gemeente om met planschade en financiële compensatie voor omwonenden?

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Wij nemen de reactie niet mee in het MER want de informatie hierover is al opgenomen in het MER (voor zover op dit moment relevant).

Toelichting van burgemeester en wethouders

In het kader van het MER is een eerste globale verkenning gedaan naar waardevermindering en planschade. Dit op basis van rechterlijke uitspraken over planschade elders in Nederland, kengetallen en gemiddelden. In het kader van het bestemmingsplan, dat opgesteld wordt als de gemeenteraad een positieve keuze heeft gemaakt, wordt meer in detail een planschadeonderzoek verricht. Dat gebeurt op dat moment op basis van dan geldende wet- en regelgeving en inzichten uit jurisprudentie en ervaringen elders. Voor planschadeverzoeken geldt specifieke wet- en regelgeving die door de gemeente wordt gevolgd.

Verder heeft de windbranche een gedragscode vastgesteld op basis waarvan ze bovenwettelijk per project een vergoeding toekent aan de 'directe omgeving' van 0,40-0,50 euro/Mwh.

Bijeenkomst d.d. 11 mei 2017 bedrijven

Samenvatting vragen/opmerkingen

Welke kleur krijgen de windmolens? Waarbij werd opgemerkt dat wit in de polder geen goede kleur is ten opzichte van de groene polder. Grijstinten zijn het minst opvallend.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

We nemen de reactie mee in het vergunningentraject, we nemen deze niet mee in het MER.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Bij het verlenen van de omgevingsvergunning maken we een afweging over de kleur.

Podiumbijeenkomst d.d. 11 mei 2017

Samenvatting vragen/opmerkingen

1. Hoe zijn de energieopbrengsten berekend? Is er een norm voor minimale energieopbrengst?
2. Waarom wordt niet gekozen voor windenergie op zee? Dit is goedkoper en heeft minder negatieve effecten.
3. Heeft het windmolenpark effect op verspreiding van geur van de mestfabriek?

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Wij nemen de reacties niet mee in het MER want in het MER is hierover al voldoende informatie opgenomen. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

In hoofdstuk 14 van het MER wordt in paragraaf 14.1 uitgelegd hoe de energieopbrengsten zijn berekend. De energieopbrengsten zijn berekend met het softwarepakket WindPro. De berekening is gebaseerd op de door de fabrikant opgegeven specificatie van het vermogen van een aantal types windmolens. In het model wordt voor een gemiddeld jaar per windmolen en voor het windmolenpark als geheel de energieopbrengst berekend. Daarbij wordt uitgegaan van een klimaatmodel (op basis van weergegevens van het KNMI). Het klimaatmodel houdt rekening met een jaargemiddelde windverwachting voor de locatie en variaties hierin (qua windrichting en windsnelheid).

In de energieopbrengstberekeningen is nog geen rekening gehouden met stilstand door onderhoud of mitigatie van negatieve effecten van slagschaduw en/of geluidhinder. Als kengetal wordt hiervoor in het algemeen 10% opbrengstverlies aangehouden.

Het MER definieert en hanteert geen minimale energieopbrengst. De gemeente heeft geen minimale doelstelling geformuleerd. Wel is er de ambitie om in 2050 energieneutraal te zijn als gemeente en 25% van de totale energiebehoefte van Oss duurzaam op te wekken binnen Oss. Als we de ambitie om 25% van de energiebehoefte op te wekken binnen Oss invullen met alleen windmolens zijn ongeveer 80 grote windmolens nodig. We streven echter naar een mix van maatregelen om voldoende duurzame energie op te wekken.

Ad 2.

In de optiek van de gemeente is de keuze niet òf windenergie op zee òf windenergie op land. Beide zijn nodig om de ambitieuze doelstellingen ten aanzien van duurzame energie te halen, zowel op rijks-, provinciaal als gemeentelijk niveau. De gemeente zet daarom net als het rijk en de provincie in op beide: van de gemeentelijke totaal doelstelling voor duurzame energie wordt ingezet op 25% opwekken binnen de eigen gemeente (bijvoorbeeld door windmolens op land), 25% inkoop van duurzame energie van elders (bijvoorbeeld van windmolens op zee) en 50% reductie van het energiegebruik (besparing).

Windenergie op zee wordt de laatste tijd goedkoper, maar blijft vooralsnog duurder dan wind op land. Bovendien moet opgepast worden met het vergelijken van kosten. Zo zit in de kosten voor windenergie op zee niet de aanleg van de kabel van land naar de locatie verrekend, omdat deze voor rekening valt van het Rijk. Bij wind op land zitten de aansluitkosten wel in de kosten verrekend.

Of windenergie op zee minder effecten heeft dan windenergie op land hangt af van het perspectief. Windenergie op zee heeft minder effect op de mens (geluid, slagschaduw), maar heeft wel andere effecten, bijvoorbeeld op natuurwaarden en op scheepvaart.

Ad 3.

In hoofdstuk 16 van het MER is het effect van windmolens op de verspreiding van stoffen en geur beschreven. Er is met een rekenmodel onderzoek gedaan naar deze effecten.

Hierin is ook de uitstoot van geur van de voorgenomen mestfabriek meegenomen.

Conclusie van het onderzoek is dat windmolens in geen van de 12 onderzochte alternatieven effect (noch negatief, noch positief) hebben op de verspreiding van geur van de voorgenomen mestfabriek.

Informatiebijeenkomst Berghem d.d. 17 mei 2017

Samenvatting vragen/opmerkingen

1. Hoe hard is/klinkt 47 dB Lden of 42 dB Lden? Waarmee is dit vergelijkbaar: wonen langs een druk spoor of drukke weg?
2. Ook 47dB en 42 dB zijn te ruime normen, volgens vragensteller: het zijn gemiddelden, de piekbelasting ligt hoger.
3. Vanaf welke windsnelheid overheerst het geluid van de wind zelf het geluid van de windmolens?
4. Is in het geluidonderzoek rekening gehouden met de 7 planologisch mogelijke woningen aan de Nieuwe Steeg op bedrijventerrein de Geer?
5. Kan aangegeven worden waar, wanneer en hoe lang er kans is op slagschaduw? Kan het effect van slagschaduw ook in beeld worden gebracht (gevisualiseerd worden)?
6. Hoe staan de direct omwonenden tegenover windmolens?
7. Is in het MER aandacht besteed aan obstakelverlichting?
8. Kan het windmolenpark ook gefaseerd aangelegd worden? Eerst starten met minder windmolens, de effecten afwachten en daarna eventueel uitbreiding van het aantal windmolens.
9. Waar staan elders in Nederland al windmolens met een tiphoogte van 210 meter?
10. Bij de eindbeoordelingstabel moet duidelijk worden aangegeven ten opzichte van wat het effect beoordeeld is. Voor de meeste thema's is dat de referentiesituatie behalve voor landschappelijke kwaliteit. Die is beoordeeld ten opzichte van de landschappelijke visie van bureau Bosch Slabbers.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reacties nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reacties valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. Een deel van de reacties nemen we wel mee in het MER. Dat staat hieronder in de toelichting aangegeven. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Het is niet eenduidig aan te geven hoe hard 47 dB Lden of 42 dB Lden klinkt. Lden is geen meetbare geluidmaat maar een rekenkundig gemiddelde van de jaargemiddelde geluidbelasting overdag, 's avonds en 's nachts, waarin aan het geluid 's avonds en 's nachts een straffactor is toegekend om rekening te houden met het feit dat geluid 's avonds en 's nachts hinderlijker ervaren wordt. 47 dB Lden komt overeen met een geluidniveau van ca. 41 dB, 42 dB Lden met een geluidniveau van ca. 36 dB.

Op internet staan tabellen met (indicaties van) de geluidniveaus van diverse geluidbronnen (van het ritselen van blaadjes tot een raket). Een dergelijke tabel wordt opgenomen in het MER. Windmolengeluid is in dergelijke overzichten vergelijkbaar met een gesprek of (licht) autoverkeer). Echter dit doet geen recht aan de beleving van windmolengeluid. De mate waarin geluid beleefd wordt is mede afhankelijk van de mate waarin geluid als hinderlijk wordt ervaren. Onderzoeken van TNO/RIVM naar hinderbeleving van geluid (op basis van enquêtes) laten zien dat windmolengeluid hinderlijker wordt ervaren dan geluid van andere bronnen. 47 dB Lden komt wat betreft hinderbeleving ongeveer overeen met 53 dB Lden industrielawaai, 58 dB Lden wegverkeerslawai en 65 dB Lden spoorweglawai, vergelijkbaar met de hinderbeleving van wonen langs een drukke weg of spoorweg. 42 dB Lden komt wat betreft hinderbeleving ongeveer overeen met 47 dB Lden industrielawaai, 48 dB Lden wegverkeerslawai en 57 dB Lden spoorweglawai.

De hinderbeleving van 47 dB Lden voor windmolens (wettelijke norm) ligt met bovenstaande waarden vrij dicht bij de onderzochte hinderbeleving van situaties waarin de maximale ontheffingswaarden zijn toegepast voor industrielawaai (50 dB) wegverkeerslawai (58 dB in buitenstedelijk gebied) en spoorwegverkeerslawai (68 dB). De maximale ontheffingswaarden voor wegverkeerslawai, spoorwegverkeerslawai en industrielawaai mogen alleen worden toegepast als uit onderzoek blijkt dat alternatieve maatregelen (gericht op het terugbrengen van de geluidsbelasting) onvoldoende doeltreffend zijn of andere bezwaren met zich meebrengen.

Voor windmolengeluid wordt niet met een systeem van voorkeursgrenswaarden en maximale ontheffingswaarden gewerkt. Hiervoor geldt altijd de norm van 47 Lden, die dus qua hinderbeleving vergelijkbaar is met de maximale ontheffingswaarden voor industrielawaai, wegverkeerslawai en spoorweglawai. In Oss streven we bij dit project

naar windmolengeluid dat qua hinderbeleving vergelijkbaar is met de voorkeursgrenswaarden voor industrielawaai, wegverkeerslawaaï en spoorweglawaaï. We komen dan uit bij een streefwaarde van 42 dB Lden voor windmolengeluid.

NB Naar aanleiding van deze vraag is tijdens de informatieavond in Haren op 24 mei bovenstaande toelichting ook al gegeven.

We hebben in hoofdstuk 6 (Geluid) van het MER een aanvullende toelichting opgenomen over de beleving van windmolengeluid.

Ad 2.

De gemeente deelt de mening van de vragensteller niet. 47 dB Lden is een wettelijke en maatschappelijk afgewogen norm. Met het streven naar 42 dB Lden wordt al gestreefd naar een nog lagere geluidbelasting en komt de gemeente tegemoet aan de wensen van omwonenden, belangenorganisaties en GGD.

Het klopt dat 47 dB Lden en 42 dB Lden gemiddelde waarden zijn en dat er sprake is van pieken en dalen, maar daar is in de rekenmethodiek en normstelling rekening mee gehouden. Dat de wetgever 47 dB Lden (gemiddeld) acceptabel acht houdt ook in dat de wetgever het piekgeluid, dat onderdeel uitmaakt van het gemiddelde, accepteert.

In hoofdstuk 2 (Normstelling) van het akoestisch rapport (bijlage 3 bij het MER) is aangegeven hoe piekgeluid zich verhoudt tot het gemiddelde geluid. Piekgeluid, momenten waarop de geluidsbelasting hoger is dan de jaargemiddelde geluidsbelasting, is ca. 3 tot 5 dB hoger dan gemiddeld geluid. Piekgeluid komt voor bij harde wind. Zoals eerder gesteld, is Lden een logaritmisch gemiddelde van de jaargemiddelde geluidbelasting overdag, 's avonds en 's nachts, waarin aan het geluid 's avonds en 's nachts een straffactor is toegekend om rekening te houden met het feit dat geluid dan hinderlijker ervaren wordt. De rekenwaarde 47 dB Lden komt overeen met een jaargemiddeld geluidsniveau van ca. 41 dB(A). Zoals vermeld, kan worden verwacht dat het geluidsniveau bij harde wind 3 tot 5 dB hoger is dan de jaargemiddelde waarde. Een waarde van 47 dB Lden komt dus overeen met een werkelijke geluidsbelasting van maximaal ca 44 tot 46 dB(A)¹. Deze waarde kan in alle beoordelingsperioden (dag, avond, nacht) optreden. Voorbeeld bij een andere waarde van Lden: De rekenwaarde 42 dB Lden komt neer op een jaargemiddeld geluidsniveau van ca. 36 dB(A). In dat geval is de "piekbelasting" gelijk aan 39 tot 41 dB(A)².

Piekgeluid komt voor als windmolens maximaal geluid produceren (vanaf ongeveer 10-14 m/s, afhankelijk van het type windmolen). Bij lagere windsnelheden maakt de windmolen minder geluid. Dit is te zien in bijlage A van het akoestisch onderzoek. Alle windsnelheden

¹ Dit lijkt laag ten opzichte van de Lden-norm (jaargemiddelde geluidsbelasting). Dit komt omdat er bovenop de werkelijke geluidsbelasting een straffactor wordt toegepast in de avond- en nachturen.

² Zie onder voetnoot 1.

worden meegenomen bij het bepalen van de jaargemiddelde Lden en Lnight beoordelingsniveaus. Hoe vaak de windmolens maximaal geluid produceren, hangt af van de windverdeling ter plaatse. Voor de beoogde locatie is de windverdeling opgenomen in bijlage B van het akoestisch onderzoek. Voorbeeld: op 100 meter hoogte zal de windsnelheid 's nachts gedurende 17% van de tijd hoger of gelijk zijn aan 10 m/s. Op 140 meter hoogte is dit 22% van de tijd.

Ad 3.

Het is juist dat windgeruis (bladeren, riet, turbulentie door gebouwen, etc.) het geluid van windturbines kan maskeren. Bij een bepaalde windsnelheid (afhankelijk van het type windmolen en de bedrijfsmodus waar de windmolen in draait) neemt het windmolengeluid niet meer toe (en dat van de wind mogelijk nog wel). In bijlage A (Geluidemissie windturbines) van het akoestisch rapport (bijlage 3 bij het MER) is voor de in het MER onderzochte windmolentypes aangegeven bij welke windsnelheid het windmolengeluid niet verder toeneemt, over het algemeen rond de 10 a 11 m/s op ashoogte. Voor 2010 was dit (voor bepaalde windparken) aanleiding voor een normstelling afhankelijk van de windsnelheid, de zogenaamde WindNormCurve.

Echter hier is met het hoger worden van de windmolens van afgestapt. Uit onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen (Frits van den Berg) is namelijk gebleken dat 's nachts vaak geen koppeling bestaat tussen de windsnelheid op lage hoogte, hetgeen windgeruis veroorzaakt, en de windsnelheid op ashoogte, die bepalend is voor de geluidsemmissie van de windturbines. Vooral in de nachtperiode bij stabiele atmosfeer kunnen er situaties optreden waarbij het op grote hoogte hard waait, terwijl hier op leefniveau geen sprake van is. Op die momenten is er minder of geen maskering door windgeruis. Om deze reden is in 2010 afgestapt van de windsnelheidsafhankelijke normering en is de Lden systematiek geïntroduceerd. Het feit dat er 's nachts momenten zijn waarop geen maskering optreedt is meegenomen in de normering van Lden.

Ad 4.

In het akoestisch onderzoek zijn deze 7 planologisch mogelijke (bedrijfs)woningen niet expliciet meegenomen in de analyses. De geluideffecten op deze woningen kunnen wel uit de contourenkaarten in bijlage E en F van het akoestisch rapport (bijlage 3 bij het MER) worden afgeleid. De geluidbelasting door windmolens bedraagt voor deze woningen maximaal 33 dB Lden (alternatief 6A) tot maximaal 38 dB Lden (alternatief 1A) en ligt daarmee ver onder de wettelijke norm van 47 dB Lden en de streefwaarde van 42 dB Lden.

Ad 5.

In hoofdstuk 7 (Slagschaduw) en bijlage 4 (Slagschaduw) in het MER wordt de kans op slagschaduw door de windmolens onderzocht. In paragraaf 7.3 is reeds een beschouwing gegeven over waar en wanneer de kans op slagschaduw bestaat. Met het softwarepakket waarmee de slagschaduwberekeningen zijn uitgevoerd kan ook meer in detail bekeken

worden wanneer in het jaar en op de dag een woning kans heeft op slagschaduw en hoe lang dit kan duren. We hebben in hoofdstuk 7 (Slagschaduw) en bijlage 4 (Slagschaduw) in het MER een aanvullende toelichting opgenomen over de kans op slagschaduw en voor een aantal representatieve locaties een specificatie gegeven wanneer (in het jaar en op de dag) en hoelang er kans is op slagschaduw.

NB Naar aanleiding van deze vraag is tijdens de informatieavond in Haren op 24 mei ook al extra informatie over slagschaduw gegeven.

Ad 6.

Direct omwonenden maken zich zorgen over de impact van windmolens, bijvoorbeeld over geluid en slagschaduw. Om die reden worden de direct omwonenden over elke stap in het proces afzonderlijk bijgepraat door de gemeente.

Ad 7.

In hoofdstuk 17 van het MER wordt ingegaan op obstakelverlichting, de effecten ervan en de mogelijkheden om effecten te beperken. Obstakelverlichting is verplicht vanaf 150 m (tip)hoogte en daarmee verplicht voor zowel de onderzochte lagere als hogere windmolens.

Ad 8.

Naar aanleiding van de vraag is in het hoofdstuk 22 (Slotbeschouwing) van het MER het onderzoek naar het voorkeursalternatief uitgebreid met een verkenning naar mogelijkheden voor en effecten van fasering. Daaruit blijkt dat fasering in principe technisch mogelijk is (eerst 5 en dan 7 molens), maar wel aandachtspunten geeft voor de locatie van de eerst te plaatsen molens: die moeten zo gesitueerd worden dat uitbreiding mogelijk is, rekening houdend met de benodigde onderlinge afstand tussen de windmolens en landschappelijke uitgangspunten.

Ad 9.

Voorbeelden van locaties waar hogere windmolens staan:

- Eemshaven: 2 Lagerwey's L136 van 200 meter tiphoogte
- Noordoostpolder: 38 Enercon's E-126 van 198,5 meter tiphoogte
- Medemblik: 1 Enercon E-126 van 198,5 meter tiphoogte
- Meer (België: net over grens bij Zundert): 200 m tiphoogte
- In Duitsland staan diverse molens van 230 m tiphoogte (bv. windpark Hausbay-Bickenbach)

Voorbeelden van locaties waar planvorming loopt voor hogere windmolens

- Windplan Blauw in Flevoland (zie NRD, ruim boven 200 meter variant innovatief)
- Windplan A16 Noord-Brabant (zie NRD, bovengrens tiphoogte circa 200 meter)

Voor een overzicht van typen windturbines in Nederland wordt verwezen naar <http://www.windstats.nl>

Ad 10.

Alle aspecten, behalve passendheid in landschap en passendheid in gemeentebrede energieverkenning, zijn beoordeeld ten opzichte van de referentiesituatie (huidige situatie + autonome ontwikkelingen). Dit is ook zo beschreven in hoofdstuk 5 Onderzoeksaanpak. Passendheid in landschap en passendheid in gemeentebrede energieverkenning zijn niet ten opzichte van de referentiesituatie beoordeeld, maar ten opzichte van de landschappelijke visie van Bosch Slabbers op het project Elzenburg-De Geer zoals beschreven in bijlage 5 bij het MER (Landschappelijke analyse) en het rapport "Energie en Ruimte", onderdeel van de gemeentebrede energieverkenning (bijlage 11 bij het MER). In hoofdstuk 22 (Slotbeschouwing) in het MER is bij de beoordelingstabellen nu aanvullend aangegeven ten opzichte van wat beoordeeld is.

Informatiebijeenkomst Haren d.d. 24 mei 2017

Samenvatting vragen/opmerkingen

1. Opmerking dat het zoekgebied voor de windmolens in laagvlieggebied ligt en beperkingen geeft voor laagvliegvluchten van vliegbasis Gilze Rijen. Verzocht wordt om een figuur van het laagvlieggebied met datum en om contact op te nemen met vliegbasis Gilze Rijen.
2. Hoeveel draagt het windpark bij aan de ambitie voor duurzame energie van de gemeente Oss ?
3. Hebben windmolens effect op geur van de mestfabriek?
4. Is rekening gehouden met verspreiding van gevaarlijke stoffen door windmolens bij een calamiteit op Elzenburg-De Geer? Is afgestemd met de Veiligheidsregio/brandweer?
5. Waarom niet alleen windmolens plaatsen op Elzenburg-De Geer? Waarom worden bedrijven hierin niet meer uitgedaagd?
6. Hoe verhoudt het windpark zich tot eerdere afspraken over De Hoed (geen bedrijventerrein, geen ontwikkeling)? Is het windpark de opmaat/voorloper voor de ontwikkeling van De Hoed als bedrijventerrein?
7. Zijn toekomstige natuurgebieden langs de Maas (d.w.z. na het verleggen van de Maas) meegenomen in het concept-MER?
8. Kan molen '5' (de meest oostelijke molen) in het voorkeursalternatief, verder van de Broekstraat af staan? Zoals in het opbrengstalternatief. Is dat ruimtelijk-landschappelijk wezenlijk negatiever?
9. Als de mestfabriek niet doorgaat, komt op die locatie dan een windmolen?
10. Waar wordt het geluid van een windmolen door veroorzaakt?
11. Hoe verhoudt piekgeluid zich tot de gemiddelde geluidsbelasting? Hoe vaak wordt de 42 dB overschreden door pieken?
12. Waarom worden geluidcontouren niet beïnvloed door de overheersende windrichting?

13. Hoeveel gaat stilstand voor slagschaduw ten koste van rendement?

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reacties nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reacties valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. Een deel van de reacties nemen we wel mee in het MER. Dat staat hieronder in de toelichting aangegeven. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Het is bekend dat het zoekgebied in het laagvlieggebied ligt. In paragraaf 10.2.4 (Infrastructuur in de lucht) van het MER is dit nu duidelijker beschreven. Ook is aangegeven dat de ligging in een laagvlieggebied geen bouwhoogtebeperkingen geeft en daarmee geen belemmering vormt voor windmolens. Andersom is er wel een effect: als de windmolens gerealiseerd zijn moet bij laagvliegbewegingen rekening gehouden worden met de hoogte van de windmolens. Hierover is inmiddels contact geweest met het Ministerie van Defensie en die heeft bovenstaande uitleg bevestigd.

NB Omdat deze vraag al voorafgaand aan de bijeenkomst bekend was, is bovenstaande toelichting ook al tijdens de bijeenkomst gegeven. Inmiddels hebben wij ook geprobeerd contact te leggen met vliegbasis Gilze-Rijen. Hierbij kwamen wij opnieuw uit bij onze contactpersoon bij de Directie Vastgoedbeheer Rijksvastgoedbedrijf (Adviseur Ruimtelijke Belangenbehartiging voor Defensie in de regio Eindhoven-Breda waar Oss ook onder valt). Deze persoon gaf te kennen dat hij zorgdraagt voor de contacten/afstemming met Gilze-Rijen.

Ad 2.

In hoofdstuk 14 (Energieopbrengst/Vermeden emissies) staat de berekende energieopbrengst van de diverse alternatieven voor het windpark: minimaal 22 GWh/j (alternatief 6A) tot maximaal 109 GWh/j (alternatief 1B). Ook is aangegeven hoeveel huishoudens hiermee bediend kunnen worden: 6 duizend (alternatief 6A) tot 31 duizend (alternatief 1B). En hoeveel CO₂-emissie hiermee vermeden kan worden: 26 Kton/j (alternatief 6A) tot 66 Kton/j (alternatief 1B).

In paragraaf 19.3.1 van het MER is aangegeven hoeveel het windpark bijdraagt aan de ambitie van Oss ten aanzien van duurzame energie: 2% (alternatief 6A) tot 10% (alternatief 1B) van de duurzame energie die Oss zelf op wil wekken (Oss wil 25% van de totale energiebehoefte in Oss duurzaam opwekken).

Ad 3.

In hoofdstuk 16 van het MER is het effect van windmolens op de verspreiding van stoffen en geur beschreven. Er is met een rekenmodel onderzoek gedaan naar deze effecten.

Hierin is ook de uitstoot van geur van de voorgenomen mestfabriek meegenomen. Conclusie van het onderzoek is dat windmolens in geen van de 12 onderzochte alternatieven effect (noch negatief, noch positief) heeft op de verspreiding van geur van de voorgenomen mestfabriek.

Ad 4.

Er was in het MER (hoofdstuk 8 (Externe veiligheid) en hoofdstuk 16 (Effect windmolens op verspreiding) nog niet expliciet ingegaan op het mogelijk effect van windmolens op uitstoot bij calamiteiten op Elzenburg-De Geer. Een beschouwing hierover is in hoofdstuk 8 (Externe veiligheid) toegevoegd. Er vindt steeds afstemming plaats met brandweer en veiligheidsregio, zij zijn (agenda)lid van de klankbordgroep, maar worden ook in de volgende fase (start planologisch traject) weer expliciet uitgenodigd om te reageren op het MER, zoals dat nu voorligt.

Ad 5.

Er is in het voortraject onderzoek gedaan naar mogelijke locaties voor windmolens in de gemeente Oss. Dit nog op basis van het toen vigerende provinciale beleid: alleen windmolens op en nabij (middel)grote bedrijventerreinen. Rekening houdend met de radarbeperkingen is Elzenburg-De Geer toen als enige geschikte locatie uit de analyse gekomen. Op Elzenburg-De Geer moest vervolgens rekening gehouden worden met de beperkingen rond bestaande (bedrijfs)woningen: alleen het noordelijk deel van Elzenburg bleef toen over als geschikte locatie (zie paragraaf 1.4 Onderzoek naar Elzenburg-De Geer in het MER).

Uit het MER blijkt dat op het noordelijk deel van Elzenburg-De Geer, daar waar technisch windmolens mogelijk zijn, dit beperkingen geeft voor omliggende bedrijven in verband met externe veiligheid. Verder zijn we afhankelijk van medewerking van de bedrijven op wiens terrein de windmolen wordt geplaatst. Ook bij plaatsing op (korte) afstand van het bedrijventerrein treden eventueel (toekomstige) beperkingen op voor bedrijven. Een aantal bedrijven heeft aangegeven (toekomstige) beperkingen voor hun bedrijfsvoering niet te zullen accepteren. Wij willen rekening houden met de wensen en toekomstplannen van deze bedrijven. Wel hebben de bedrijven inmiddels een energiecoöperatie opgericht met als doel verduurzaming van de bedrijven (ESCOSS, Energie Service Collectief Oss).

Ad 6.

Een eventuele bestuurlijk gedane toezegging uit het verleden dat er nooit een uitbreiding van het bedrijventerrein meer komt, is niet houdbaar. Ontwikkelingen voor de verre toekomst zijn immers niet altijd te voorzien en inzichten kunnen veranderen in de loop van de tijd. Op korte termijn bestaat er in elk geval geen behoefte aan het ontwikkelen van 'De Hoed'. Er wordt aan de raad voorgesteld een tijdelijk windpark te (laten) ontwikkelen met een levensduur van maximaal 25 jaar. Hierdoor blijven de toekomstige ontwikkelmogelijkheden voldoende open. Bij het naderen van het einde van de levensduur

van het windpark kan een nieuwe afweging worden gemaakt voor de toekomstige bestemming van het gebied. Op dat moment liggen alle mogelijkheden weer open.

Ad 7.

De voorgenomen nieuwe natuur langs de Maas na de maatregelen langs de Maas in het kader van het Deltaprogramma zijn niet expliciet meegenomen in het natuuronderzoek. Het betreft toekomstige, nog niet zekere natuurontwikkeling. De effecten van het windpark op deze nieuwe natuur zullen vergelijkbaar zijn met die op de bestaande natuurgebieden in de Maas, die wel in het natuuronderzoek zijn betrokken. Windmolens hebben effecten op deze gebieden, maar beperkt en niet significant. Er worden voor de nieuwe natuurgebieden langs de Maas geen andere effecten verwacht, de nieuwe natuurgebieden hebben geen andere effectbeoordeling van de alternatieven tot gevolg.

Ad 8.

Naar aanleiding van de vraag is in het hoofdstuk 22 (Slotbeschouwing) van het MER het onderzoek naar het voorkeursalternatief uitgebreid met een verkenning naar mogelijkheden voor en effecten van verplaatsing van de betreffende molen langs de Broekstraat. Daaruit blijkt dat verplaatsing in principe technisch mogelijk is, maar wel leidt tot andere effecten (bijvoorbeeld verschuiven van geluidcontouren). Ruimtelijk-landschappelijk is verplaatsing van de windmolen (in combinatie met verdere optimalisatie van de opstelling) niet wezenlijk negatiever dan het voorkeursalternatief.

Ad 9.

Op 2 november 2017 besluit de gemeenteraad over de bestuurlijke voorkeursvariant. Op basis hiervan start daarna de planologische procedure. Naar verwachting kiest de gemeenteraad op 2 november voor het geoptimaliseerde voorkeursalternatief voor 5 molens en voor een mogelijke uitbreiding met 2 windmolens (conform het geoptimaliseerde opbrengstalternatief voor 7 molens). Aan deze opstellingen die op alle milieuaspecten zijn onderzocht, is niet zo maar een molen toe te voegen bij de mestfabriek. Vanuit landschappelijk oogpunt gaat dat bijvoorbeeld niet zo eenvoudig. Ook moet tussen de windmolens onderling een minimale afstand van ca 500 meter worden aangehouden, omdat anders windmolens in elkaars wind staan wat ten koste gaat van de energieopbrengst, en heeft de toevoeging gevolgen voor geluid, slagschaduw en beoordeling van andere milieuaspecten.

Ad 10.

Zoals in paragraaf 6.1.1 (Inleiding geluid) in het MER gesteld is, veroorzaken windmolens twee typen geluid: mechanisch geluid vanuit de gondel en aerodynamisch geluid door de wieken in interactie met de lucht. De eerste bron wordt door technische innovatie steeds minder bepalend. De tweede bron is daarmee het meest bepalend voor het geluidniveau en wordt tevens als het meest hinderlijk ervaren.

Ad 11.

In hoofdstuk 2 (Normstelling) van het akoestisch rapport (bijlage 3 bij het MER) is aangegeven hoe piekgeluid zich verhoudt tot het gemiddelde geluid. Piekgeluid, momenten waarop de geluidsbelasting hoger is dan de jaargemiddelde geluidsbelasting, is ca. 3 tot 5 dB hoger dan gemiddeld geluid. Piekgeluid komt voor bij harde wind. Zoals eerder gesteld, is Lden een logaritmisch gemiddelde van de jaargemiddelde geluidbelasting overdag, 's avonds en 's nachts, waarin aan het geluid 's avonds en 's nachts een straffactor is toegekend om rekening te houden met het feit dat geluid dan hinderlijker ervaren wordt. De rekenwaarde 47 dB Lden komt overeen met een jaargemiddeld geluidniveau van ca. 41 dB(A). Zoals vermeld, kan worden verwacht dat het geluidsniveau bij harde wind 3 tot 5 dB hoger is dan de jaargemiddelde waarde. Een waarde van 47 dB Lden komt dus overeen met een werkelijke geluidsbelasting van maximaal ca 44 tot 46 dB(A)³. Deze waarde kan in alle beoordelingsperioden (dag, avond, nacht) optreden. Voorbeeld bij een andere waarde van Lden: De rekenwaarde 42 dB Lden komt neer op een jaargemiddeld geluidniveau van ca. 36 dB(A). In dat geval is de "piekbelasting" gelijk aan 39 tot 41 dB(A)⁴.

Piekgeluid komt voor als windmolens maximaal geluid produceren (vanaf ongeveer 10-14 m/s, afhankelijk van het type windmolen). Bij lagere windsnelheden maakt de windmolen minder geluid. Dit is te zien in bijlage A van het akoestisch onderzoek. Alle windsnelheden worden meegenomen bij het bepalen van de jaargemiddelde Lden en Lnight beoordelingsniveaus. Hoe vaak de windmolens maximaal geluid produceren, hangt af van de windverdeling ter plaatse. Voor de beoogde locatie is de windverdeling opgenomen in bijlage B van het akoestisch onderzoek. Voorbeeld: op 100 meter hoogte zal de windsnelheid 's nachts gedurende 17% van de tijd hoger of gelijk zijn aan 10 m/s. Op 140 meter hoogte is dit 22% van de tijd.

Ad 12.

In het rekenmodel voor windmolengeluid is windrichting wel meegenomen (evenals variatie in windsnelheden). Dit leidt echter niet tot duidelijke "ovale" geluidscontouren. Dit komt doordat de windturbines zich op grote hoogte bevinden. Bij geluidsbronnen die zich op lage hoogte bevinden, zoals bijvoorbeeld wegverkeer, worden dit soort effecten veel eerder zichtbaar.

Ad 13.

In paragraaf 7.5 (Mitigerende maatregelen) is berekend hoeveel uur de windmolens stil moeten staan om het effect van slagschaduw te mitigeren. Het betreft enkele tienden van procenten tot maximaal enkele procenten van het totaal aantal productieve uren van de

³ Dit lijkt laag ten opzichte van de Lden-norm (jaargemiddelde geluidsbelasting). Dit komt omdat er bovenop de werkelijke geluidsbelasting een straffactor wordt toegepast in de avond- en nachturen.

⁴ Zie onder voetnoot 3.

windmolen. Het effect van mitigatie van slagschaduw op het rendement is daarmee relatief beperkt.

AFZONDERLIJKE/INDIVIDUELE REACTIES

Reactie 1

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen en opmerkingen:

1. Hou verhoudt een windpark zich tot de potentiële ontwikkeling van De Hoed als bedrijventerrein?
2. Hoe verhoudt een windpark zich tot de wensen/plannen voor uitbreiding van het spoor via De Hoed c.q. ontsluiting van De Hoed via spoor?
3. Wordt energieopbrengst van windmolens negatief beïnvloed door planologisch toegestane bouwhoogte op Elzenburg van 55 m (zie Agrifirm), gelet ook op heersende zuidoostelijke windrichting?
4. De exploitatie van Elzenburg-Noord, en eventueel De Hoed, wordt negatief beïnvloed/belast door de aan windmolens gekoppelde veiligheidscirkels en andere regimes.
5. Waarom belast de gemeente industriegebieden met niet-industriegebied gebonden functies/activiteiten?
6. Plaatsing van windmolens in het buitengebied zorgt voor interessantere opbrengstmogelijkheden en betere benutting van de heersende wind. Daarnaast wonen en werken er daar minder mensen en zijn daar geen planologische ontwikkelingen anders dan de aanwezige landbouw.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Op korte termijn bestaat geen behoefte aan het ontwikkelen van 'De Hoed'. Over 20-25 jaar bestaan er waarschijnlijk nieuwe inzichten over het opwekken van duurzame energie. Als er over 25 jaar geen uitbreiding nodig is van het bedrijventerrein, kiest de gemeente mogelijk voor nieuwe technologieën voor duurzame energieopwekking op de projectlocatie. De gemeente Oss wil alle mogelijkheden voor de toekomst openhouden en over 25 jaar opnieuw in de volle breedte een afweging kunnen maken. Daarom wil de gemeente werken met een voorlopige bestemming voor de windturbinelocaties voor maximaal 25 jaar.

Ad 2.

De ontwikkeling van een noordelijke spooraansluiting van het bedrijventerrein via het gebied "De Hoed" voorzien wij evenmin binnen een periode van 20-25 jaar. Om na de

levensduur van de windmolens opnieuw de afweging te kunnen maken wil de gemeente werken met een bestemmingsplan, waarin een voorlopige (tijdelijke) windmolenbestemming wordt opgenomen. De verwachting is dat de bestaande capaciteit van het huidige goederenspoor voldoende is om de groei van het goederenvervoer de komende 20-25 jaar op te vangen.

Ad 3.

Hoge gebouwen kunnen een invloed hebben op de wind en daarmee de energieopbrengst van een windmolen. Het effect is echter gering. Bij een lagere windmolen (A-alternatieven) draaien de wieken op ca. 50 tot 150 m boven de grond, bij een hogere windmolen (B-alternatieven, voorkeurs- en opbrengstalternatief) op ca. 70 tot 210 m boven de grond, daarmee boven het genoemde gebouw. Daarbij staat het gebouw op een behoorlijke afstand van de dichtstbijzijnde windmolens in de 12 onderzoeksalternatieven (ongeveer 500 meter bij alternatieven 1A en 1B). Dit geldt ook voor de geoptimaliseerde alternatieven (ruimschoots meer dan 600 meter in geoptimaliseerd voorkeurs- en opbrengstalternatief).

Ad 4.

In ons voorstel voor het bestuurlijk te kiezen voorkeursalternatief houden we zodanige afstanden tot bedrijven aan dat zij geen invloed ondervinden qua externe veiligheid (geen belemmeringen voor bedrijven). Eén molen is gepositioneerd op het bedrijventerrein zelf. Deze gaat alleen door bij medewerking van de betrokken bedrijven en mits omliggende bedrijven hier geen onaanvaardbare belemmeringen door ondervinden.

Ad 5.

Het opwekken van windenergie is ook een industriële activiteit. Deze past prima op een bedrijventerrein, mits voldoende rekening wordt gehouden met belangen van omliggende bedrijven.

Ad 6.

Dat is maar de vraag. Voor bedrijven op het bedrijventerrein kan windenergie ook heel interessant zijn (stroom achter de meter, verduurzaming bedrijfsvoering, etc.). Het klopt dat in het buitengebied de energieopbrengst hoger kan zijn. Dit omdat de wind in het buitengebied minder weerstand ondervindt. Maar de verschillen zijn niet dusdanig dat een windpark op en nabij Elzenburg-De Geer onvoldoende energie op zou brengen en niet interessant zou zijn.

Reactie 2

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen en opmerkingen:

1. Indiener kan zo een handvol locaties aanwijzen die minder overlast voor de omgeving veroorzaken.
2. Hoe wordt het nadeel voor indiener gecompenseerd als de windmolens er komen?

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Elke locatiekeuze heeft effect op inwoners. Ook bij mogelijke locaties verder in het buitengebied, zien we dat op redelijk korte afstand steeds individuele woningen en woonkernen zijn gelegen. Naast hinderaspecten zijn er ook andere zaken waar we rekening mee moeten houden. Overigens zetten wij niet in op één maar meerdere locaties voor windenergie.

Ad 2.

Wij compenseren schade ten gevolge van eventuele waardevermindering van woningen volgens de wettelijke planschaderegeling. Verder heeft de windbranche een gedragscode vastgesteld op basis waarvan ze bovenwettelijk per project een vergoeding toekennen aan de 'directe omgeving' van 0,40-0,50 euro/Mwh. Voor Raedthuys geldt dat over de besteding van dit bedrag nog afspraken met de omgeving moeten worden gemaakt. Dit is per project anders. Voor het gemeentelijk deel van het windpark gaan we uit van een vergelijkbare bovenwettelijke bijdrage voor de omgeving. Het hangt af van het te kiezen ontwikkelmodel voor de gemeentegronden, met wie we hierover afspraken gaan maken.

Reactie 3

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen en opmerkingen:

1. Voor indiener zijn de effecten van de beide voorkeursalternatieven het meest interessant. In de huidige onderzoeken is het bedrijf van indiener niet als 'toetspunt' meegenomen. Indiener ziet graag dat hoofdstuk 25 van het MER wordt uitgewerkt met de effecten van deze voorkeursalternatieven op het bedrijfsterrein met het kantoor en het werkterrein Nieuwe Waterweg Handel en Overslag als specifiek toetspunt. Zodat de effecten voor indiener inzichtelijk zijn. Verzoek om dit te onderzoeken met de volgende uitgangspunten:
 - scenario S10/ S11 met windmolen op ons terrein;
 - scenario S10/ S11 zonder windmolen op ons terrein.

2. Indiener vraagt om concreet aan te geven wat de beperkingen zijn, als gevolg van de windmolens, qua huidige en toekomstige activiteiten en uitbreidingsmogelijkheden op de bedrijfslocatie.
3. Deze vraag valt uiteen in een aantal onderdelen:
- a. hoeveel werkruimte is noodzakelijk tijdens het aanleggen/plaatsen van de windmolens?
 - b. hoeveel werkruimte is tijdens de ontmanteling over 25 jaar noodzakelijk?
 - c. hoe vaak vindt onderhoud plaats en wat is de werkruimte die noodzakelijk is?
 - d. wanneer tijdens aanleg of onderhoud onverhoopt iets voorvalt hoe zit het dan met aansprakelijkheid gelet op het gegeven dat dit dan op terrein van indiener gebeurt?
4. Hoe groot de kans is op schade door afbrekende rotorbladen of door afvallend ijs op het terrein van indiener als gevolg van de windmolens?
5. Wat is het effect van slagschaduw, uitgaande van de scenario's S10/S11 mét en zonder windmolens op het terrein van indiener, op de gezondheid van de medewerkers op het terrein/in het kantoor van indiener?
6. In de MER-rapportage wordt aangegeven dat de effecten gemonitord zullen worden. Welke concrete garanties geeft de gemeente qua risico's en effecten alsmede in het kader van bedrijfsschade?
7. Deze vraag valt uiteen in een aantal onderdelen:
- a. de wijziging van wetgeving in de toekomst, bijvoorbeeld als gevolg van schade, is niet meegenomen in het onderdeel 'planschade'. Hoe gaat de gemeente hier concreet mee om?
 - b. in het hoofdstuk over planschade wordt een vergoeding 'gegeven' voor gronden. Deze vergoeding is begrijpelijk voor landbouwgronden. Dit komt echter niet in de buurt van de gedachte die indiener daarover heeft, gezien indiener een fors deel van zijn industriegrond 'kwijt' raakt. Dit is exclusief de hinder die zal plaatsvinden. Welke financiële ruimte ziet de gemeente nog?
 - c. indiener ziet graag een (onafhankelijk) onderzoek naar de waardevermindering van zijn bedrijfsgebouw en bedrijfsterrein als gevolg van de windmolen op en nabij dat terrein.
 - d. zijn er vanuit verzekeringstechnisch oogpunt beperkingen voor indiener als gevolg van de aanleg van de windmolen(s)?
8. Op de plaats waar de windmolen op het terrein van indiener geprojecteerd is, zijn een vloeistofdichte vloer en ondergronds leidingwerk aanwezig. Wat is het gevolg van de aanleg van de windmolen hierop? Hoe gaat de gemeente hiermee om?
9. Als een windmolen op het terrein van indiener komt:
- a. wat zijn de effecten op omliggende bedrijven, woningen, wegen inclusief de gebruikers daarvan enz.?
 - b. wie regelt de aanleg en eventuele gevolgen zoals planschade als gevolg van de windmolen voor omliggende bedrijven?
 - c. als er iets gebeurt met de windmolen waardoor er schade aan omliggende terreinen of personen buiten het terrein van indiener ontstaat, wie is dan aansprakelijk?

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

In hoofdstuk 22 van het MER zijn de effecten van het voorkeursalternatief en opbrengstalternatief beschreven (allebei met en zonder windmolen op het bedrijventerrein). Naar aanleiding van vragen tijdens presentaties van het concept MER en schriftelijke reacties is het onderzoek naar voorkeurs- en opbrengstalternatief verder uitgebreid en uitgeschreven. Er zijn varianten voor het voorkeurs- en opbrengstalternatief met en zonder windmolen op het noordelijk deel van Elzenburg onderzocht. Er is hierbij niet specifiek ingegaan op de gevraagde locatie.

Vanuit de beschikbare informatie kan het volgende over de effecten gesteld worden.

Geluid

Er ligt geen rekenpunt op het bedrijf. We hebben geen rekenpunten voor bedrijven doorgerekend omdat bedrijven geen geluidgevoelige bestemmingen zijn. Het is gangbaar om windturbines nabij bedrijven te realiseren. In de praktijk ontstaan hierdoor nooit geluidsproblemen. Dit komt doordat

- a. hinderbeleving op de werkvloer anders is dan in een leefomgeving;
- b. het door windturbines veroorzaakte geluid relatief zwak is en wordt overstemd door geluiden op de werkvloer.

Volgens NPR 3438:2007 Ergonomie - Geluidhinder op de arbeidsplaats - Bepaling van de mate van verstoring van communicatie en concentratie, bedraagt de maximaal toelaatbare waarde voor activiteiten zoals chirurgisch werk, beleidswerk, vergaderen en studeren 45 dB(A). Deze geluidsniveaus gelden op de arbeidsplaats. Het betreft hier dus een binnenwaarde. De maximaal toelaatbare waarde voor deze activiteiten is 20 dB(A) hoger dan 's nachts aanvaardbaar wordt geacht in slaapvertrekken. Bij geen van de bedrijven zal windturbinegeluid 20 dB hoger zijn dan bij de meest dichtbij gelegen woning. Hieruit kunnen we afleiden dat de genoemde maximaal toelaatbare waarde nooit overschreden zal worden.

Als we toch een inschatting maken geldt het volgende: Het dichtstbij gelegen rekenpunt is natuurgebied De Rietgors ten noorden van het bedrijf. Daarnaast kan op basis van de contourenkaarten de geluidbelasting op het bedrijf afgelezen worden. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de geluidbelasting in de huidige situatie, de verwachte toekomstige situatie (nog zonder windmolens) en voor de verschillende varianten van het voorkeursalternatief en het opbrengstalternatief.

Situatie	Aantal wind molens	Molen op Elzen burg	Geluidbelasting (dB Lden)			
			Industrie	Wegverkeer	Industrie+weg	Wind
			Rietgors	Rietgors	Rietgors	Bedrijf
Huidig	0	Nee	54	42	55	n.v.t.
Autonoom	0	Nee	57	43	58	n.v.t.
VKA 1a	5	Ja				>50
VKA 1b	4	Nee				44-49
VKA 2a	5	Ja				>50
VKA 2b	4	Nee				46-50
OA a	7	Ja				>50
OA b	6	Nee				46-50
OA c	5	Nee				46-50

VKA = voorkeursalternatief, In VKA 2 zijn de windmolens iets naar het westen verplaatst ten opzichte van VKA 1

OA = Opbrengstalternatief

Uit de tabel kan worden opgemaakt dat de geluidsbelasting door het windpark bij de bedrijven ongeveer 50 dB Lden zal bedragen. De rekenwaarde 50 dB Lden komt neer op een jaargemiddeld geluidniveau van ca. 44 dB(A). In dat geval is de "piekbelasting" (bij harde wind) gelijk aan 47 tot 49 dB(A). Deze waarden gelden buiten de gebouwen. Door de gebouwconstructie zal het geluidsniveau met 15 tot 20 dB worden gedempt. Dit betekent dat het geluidsniveau op de werkvloer maximaal $49-15=34$ dB(A) zal bedragen. Dit is ruim lager dan de maximaal toelaatbare waarde in NPR 3438:2007.

Slagschaduw

In alle varianten voor het voorkeursalternatief (met en zonder windmolen op Elzenburg ligt het bedrijf in het invloedgebied van slagschaduw van de windmolens in de Hoed en boven de Rietgors. Omdat deze windmolens ten oosten van het bedrijf liggen is er kans op slagschaduw in de ochtend. Indien er een windmolen op Elzenburg gerealiseerd wordt ligt deze ten westen van het bedrijf, wat tot kans op slagschaduw leidt in de middag en avond. Voor bedrijven gelden geen normen voor slagschaduw. Er zijn wel voorbeelden in Nederland van afspraken met bedrijven over slagschaduw (stil zetten molen) ondanks het ontbreken van wettelijke normen. Ontwikkelaar Raedthuys heeft in Deventer bijvoorbeeld afspraken hierover met bedrijven gemaakt. Een en ander hangt af van de specifieke situatie. Op een later moment zullen we hier over overleggen met betrokken partijen (ontwikkelaars) en de bedrijven. Eventuele afspraken met bedrijven zijn afhankelijk van de mate van overlast en afspraken zijn niet wettelijk afdwingbaar.

Externe veiligheid (toets Activiteitenbesluit)

Indien er op Elzenburg een windmolen gerealiseerd wordt gelden binnen 180 m van de windmolen (de 10-6 PR contour en de nominale werpafstand) beperkingen ten aanzien van het gebruik van de bedrijfsgrond: er mogen binnen deze zone geen kwetsbare objecten (zoals gedefinieerd in het Besluit externe veiligheid inrichtingen) in gebruik zijn. Indien de windmolen door het bedrijf zelf gerealiseerd wordt of de windmolens en het bedrijf tot eenzelfde inrichting behoren, geldt op het terrein van het bedrijf zelf dat het Activiteitenbesluit niet van toepassing is en dat er binnen de 10⁻⁶ contour wel kwetsbare objecten aanwezig mogen zijn.

Externe veiligheid (toets Besluit externe veiligheid inrichtingen)

Verder moeten binnen het invloedsgebied voorgenomen Bevi-activiteiten worden getoetst op het zogeheten domino-effect (het risico dat de windmolen toevoegt aan de initiële faalfrequentie van de Bevi-activiteit). Indien de toename van het risico tot gevolg heeft dat de 10⁻⁶ contour over een kwetsbaar object komt te liggen, geeft dit beperkingen voor de voorgenomen Bevi-activiteit. In de regel geldt dat het domino-effect van windturbines op Bevi-installaties buiten de werpafstand bij nominaal toerental (max. 180 meter) verwaarloosbaar is.

Indien er geen windmolen op Elzenburg gerealiseerd wordt gelden geen beperkingen bij het geoptimaliseerde voorkeurs- en opbrengstalternatief: de windmolens in de Hoed en boven de Rietgors liggen in het geoptimaliseerde voorkeurs- en opbrengstalternatief op meer dan 180 m van de bedrijfsterreingrens.

Ad 2.

Beperkingen gelden met name in verband met externe veiligheid. Zie antwoord hiervoor onder 1.

Ad 3.

a.

Dit valt nu nog niet exact te zeggen. Dit hangt o.a. af van de inrichting van het park en de ontsluiting. De opstelplaats van een kraan nabij een windmolen bedraagt ca. 30x20m. Deze ruimte wordt gebruikt bij de bouw, ontmanteling en onderhoud. Buiten deze 30x20 m zal tijdens de bouw en ontmanteling ook ruimte nodig zijn voor de onderdelen van de windturbine.

b.

Zie hierboven. Daarbij moet opgemerkt worden dat de technieken over 20-25 jaar anders kunnen zijn. Er zijn daarbij twee tendensen: grotere molens vragen om grotere werkruimtes, aan de andere kant worden technieken ontwikkeld die juist minder ruimte vragen. Voorbeeld hiervan is een kraan die aan de mast bevestigd wordt in plaats van een kraan op de grond naast de windmolen.

c.

Zie hierboven. Een windturbine moet conform de wet 1x per jaar worden onderhouden. In de praktijk kan het vaker voorkomen (Wikipedia geeft aan dat bij windmolens gemiddeld vier keer per jaar gepland onderhoud verricht wordt: visueel, smering, elektrisch en het mechanische onderhoud). Hierbij hoeft niet elke keer een kraan ingezet te worden. Er zal een paar keer per levensduur van de windmolen daadwerkelijk een kraan op de opstelplaats geplaatst moeten worden.

d.

Hiervoor worden verzekeringen afgesloten door de aannemer (aanleg) en exploitant (onderhoud).

Ad 4.

Ijsafzetting

De kans dat er schade optreedt door afvallend ijs is relatief klein. Het is namelijk gebruikelijk indien windmolens op bedrijventerreinen worden geplaatst dat er een ijsvoorziening wordt toegepast wat inhoudt dat de windmolens stil worden gezet indien er ijsvorming op de bladen ontstaat of kan ontstaan. In aanvulling hierop kan ook nog bladverwarming worden toegepast. De kans op ijsvorming op de bladen wordt hierdoor verder verkleind.

Er zijn meerdere methoden om ijsafzetting/ijsafwerping tegen te gaan. Het is gebruikelijk dat de initiatiefnemer in overleg met de gemeente vóór de realisatie van het windpark analyseert wat in de specifieke situatie de beste methode is. Veiligheid in relatie tot ijsafwerping kan daardoor te allen tijde optimaal geborgd worden.

Afbrekende rotorbladen (en andere windmolenonderdelen)

Hoewel de kans op een ongeval met een windmolen zeer klein is, kunnen ongevallen niet helemaal worden uitgesloten. Indien een windmolen faalt kan er schade ontstaan aan gebouwen in de omgeving. Deze schade kan veroorzaakt worden door een rotorblad, de gehele rotor en gondel of door de mast. Op basis van de risicomethodiek zoals beschreven in het handboek Risicozonering Windturbines kan het volgende gesteld worden: Onder de rotor is de trefkans per m² per jaar ongeveer 1 op 10.000 per jaar. Tot een straal van 65,5 m neemt deze trefkans per m² per jaar (ongeveer lineair) af tot 1 op de 100.000 per jaar. Vervolgens neemt de trefkans tot een straal van 182 m af tot 1 op 1 miljoen per m² per jaar. De trefkans per m² blijft geleidelijk afnemen tot een straal van 210 m vanuit de windturbine, waarna de trefkans met een factor 100 afneemt tot een op de 100 miljoen per m² per jaar. De uiteindelijke kans dat er schade optreedt op het terrein is dus uiteindelijk afhankelijk van de positie en oppervlakte van gebouwen.

Verder verwijzen wij naar hoofdstuk 9 in het MER waarin de risicocontouren zijn aangegeven die in acht moeten worden genomen in verband met werpafstanden bij bijvoorbeeld afvallende rotorbladen (in relatie tot kwetsbare of beperkt kwetsbare objecten). Wij nemen deze afstanden in acht.

Ad 5.

Voor een inschatting van de kans op slagschaduw zie eerdere beantwoording. Het effect van slagschaduw is niet eenduidig bekend en aan te geven. Slagschaduw wordt hinderlijk gevonden, maar dit wil niet zeggen dat het ook leidt tot gezondheidsklachten. De frequentie van draaien is te laag om een negatief effect te hebben op epileptische aanvallen.

Ad 6.

Wij kunnen niet 100% garanderen dat zich geen ongevallen voordoen. We kunnen de risico's alleen zo veel mogelijk beperken, zodat ze verwaarloosbaar klein zijn. Wel is een goede verzekering tegen ongevallen standaard en ook vereist in verband met de financiering door de bank.

Ad 7.

a.

In het kader van het MER is een eerste globale verkenning gedaan naar waardevermindering en planschade. Dit op basis van rechterlijke uitspraken over planschade elders in Nederland, kengetallen en gemiddelden. In het kader van het bestemmingsplan, dat opgesteld wordt als de gemeenteraad een positieve keuze heeft gemaakt, wordt meer in detail een planschadeonderzoek verricht. Dat gebeurt op dat moment op basis van dan geldende wet- en regelgeving en inzichten uit jurisprudentie en ervaringen elders.

b.

Er zijn twee opties. Als een bedrijf zelf kiest voor plaatsing van een windmolen op haar terrein en de windmolen onderdeel van de inrichting wordt, geldt er geen grondvergoeding voor het plaatsen van een windmolen op eigen terrein. Er gelden dan ook geen extra beperkingen voor het eigen bedrijf en er is geen sprake van planschade die voor vergoeding in aanmerking komt. Als er in dat geval beperkingen zijn ten gevolge van de windmolen voor omliggende bedrijven is de eigenaar van de windmolen c.q. exploitant bovendien gehouden tot vergoeding van deze planschade. Hiervoor sluit de gemeente een planschadeovereenkomst met de eigenaar/exploitant.

Een alternatief is dat de bouw en exploitatie uit handen wordt gegeven aan de gemeente of een door de gemeente te selecteren partij. U ontvangt dan een jaarlijkse grondvergoeding voor het toestaan van een windmolen op uw bedrijfsterrein. In dat geval

maakt de windmolen mogelijk⁵ géén onderdeel uit van uw inrichting en gelden er mogelijk wel beperkingen voor uw bedrijf en heeft u mogelijk ook recht op planschade. Dit is afhankelijk van de hoogte van de grondvergoeding die u krijgt voor het accepteren van een windmolen op uw terrein (is de schade daar al in verdisconteerd? Zo ja, dan is er geen recht op eventuele planschade).

Het komt er dus op neer dat degene die de baten van de windmolen heeft, gehouden is tot vergoeding van eventuele schade.

c.

Het planschade/waardeverminderingsonderzoek valt buiten het kader van het MER. Dit moet apart onderzocht worden. Indien u een windmolen wil exploiteren op uw bedrijf zult u hiertoe enkele voorinvesteringen moeten doen, waaronder planschadeonderzoek. Planschade maakt onderdeel uit van de projectkosten. Hier staan opbrengsten tegenover.

Wilt u geen voorinvesteringen doen en zelf geen windmolen exploiteren binnen uw inrichting, dan kunt u afspraken maken met de gemeente over een jaarlijkse grondvergoeding. In dat geval gaat de gemeente of een door haar te selecteren partij de windmolen exploiteren en neemt één van deze partijen de kosten van het planschadeonderzoek en/of de planschade voor haar rekening (maar ontvangt zij ook de opbrengsten van de windmolen).

d.

De vraag over verzekeringstechnische aandachtspunten valt buiten het kader van het MER en is bedrijfsspecifiek. Dit moet apart onderzocht worden. Indien u een windmolen wil exploiteren op uw bedrijf zult u hiertoe enkele voorinvesteringen moeten doen, waaronder onderzoek naar verzekeringsaspecten. Wilt u geen voorinvesteringen doen, dan kunt u afspraken maken met de gemeente over een jaarlijkse grondvergoeding. In dat geval neemt de gemeente of een door haar te selecteren partij de kosten van dit onderzoek voor haar rekening (maar zij ontvangt dan ook de opbrengsten van de windmolen en u krijgt mogelijk te maken met beperkingen voor uw bedrijf).

Ad 8.

Schade door trillingen

Ten behoeve van de fundering moet naar verwachting geheid worden. Het heien leidt tot trillingen in de grond. Omdat de dichtstbijzijnde woningen op ca 400 meter van de windmolens liggen, is trillinghinder van de aanleg van de windmolens niet te verwachten. Op Elzenburg liggen de bedrijven dicht bij de bouwplaats. Bij de windmolens die hier (in de buurt) gebouwd worden kunnen mogelijk trillingen van het heien gevoeld worden. De

⁵ Afhankelijk van de specifieke bedrijfssituatie moet worden bepaald of een windmolen onderdeel van de inrichting kan uitmaken als deze niet door het bedrijf zelf geëxploiteerd wordt (vereisten van technische, functionele en organisatorische binding).

hinder is echter beperkt en tijdelijk. Omdat uit een eerste analyse is gebleken dat de hinder tijdelijk en beperkt is valt niet te verwachten dat het heien van de windmolens zal leiden tot schade aan ondergrondse kabels/leidingen of de vloeistofdichte vloer.

Kabels/leidingen

Het is gebruikelijk dat de ontwikkelaar / bouwer van de windmolen voor de aanleg van de windmolen onderzoekt waar kabels en leidingen liggen in het gebied. Indien mogelijk zal de windmolen zo geplaatst worden dat er geen kabels en leidingen verlegd hoeven te worden. Indien echter blijkt dat dit niet mogelijk is zal een positie gekozen worden waar zo min mogelijk kabels en leidingen liggen en zullen deze worden verlegd.

Een meer gedetailleerde beantwoording van deze vraag valt buiten het kader van het MER. Dit moet apart onderzocht worden. Indien u een windmolen wil exploiteren op uw bedrijf zult u hiertoe enkele voorinvesteringen moeten doen, waaronder een aantal onderzoeken. Wilt u geen voorinvesteringen doen, dan kunt u afspraken maken met de gemeente over het exploiteren van de windmolen door de gemeente of door een door de gemeente te selecteren partij en een jaarlijkse grondvergoeding. In dat geval neemt de gemeente of een door haar te selecteren partij de kosten van onderzoeken voor haar rekening (maar zij ontvangt dan ook de opbrengsten van de windmolen en u krijgt mogelijk te maken met beperkingen voor uw bedrijf).

Ad 9.

a.

Voor de effecten van de windmolen op de omgeving wordt verwezen naar het MER, specifiek voor het voorkeursalternatief en opbrengstalternatief naar hoofdstuk 22 Slotbeschouwing en de samenvatting.

b.

Dit hangt er van af wie de windmolen exploiteert en/of eigenaar is en wie er volgens het te sluiten contract met de gemeente verantwoordelijk is voor planschade.

c.

De aansprakelijkheidsvraag hangt er van af wie de windmolen exploiteert en/of eigenaar is en hoe een en ander verzekeringstechnisch geregeld is.

Reactie 4

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. Indiener maakt zich zorgen over slagschaduw en geluid.
2. Wat is (het effect van) het geluid 's avonds en 's nachts als er minder omgevingsgeluid is? Komt het geluid dan niet boven het gemiddelde uit?

3. Bij overlast door slagschaduw kan de windmolen weliswaar stilgezet worden maar indiener vreest dat als de gemeente de keuze heeft tussen 6000 huizen voorzien van stroom of de gezondheid van de bewoners van één straat, de keuze toch valt op de stroomvoorziening.
4. Hoe serieus zal de gemeente omgaan met klachten en waar kunnen bewoners met klachten terecht?
5. Indiener hoopt dat de gemeente kiest voor een middenweg bij een keuze tussen de 12 opstellingen. Indiener heeft niet de voorkeur voor 5 of 7 grote windmolens. Indiener hoopt op minder geluid- en slagschaduwoverlast.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Gemeente neemt dit voor kennisgeving aan. In het MER is gestreefd naar een zo volledig en eerlijk mogelijk beeld van de effecten van het windpark om de gemeenteraad een zorgvuldige keuze te kunnen laten maken.

Ad 2.

In hoofdstuk 2 (Normstelling) van het akoestisch rapport (bijlage 3 bij het MER) is aangegeven hoe het geluid 's nachts zich verhoudt tot het gemiddelde geluid: geluid 's nachts is ca 0,5 dB hoger dan het gemiddeld geluidsniveau overdag. Dit is op zich beperkt. Maar geluid 's nachts wordt hinderlijker ervaren dan geluid overdag. Vandaar dat in de rekenmethodiek een straffactor voor geluid 's nachts is opgenomen. De hinderbeleving van geluid 's nachts is daarmee meegenomen in de normstelling.

Ook is aangegeven hoe piekgeluid zich verhoudt tot het gemiddelde geluid: piekgeluid komt voor bij harde wind en is ca 3 tot 5 dB hoger dan gemiddeld geluidsniveau.

Ad 3.

We gaan als gemeente zorgvuldig om met hinderaspecten. Voor slagschaduw gelden wettelijke normen waar we ons tenminste aan houden. Voor slagschaduw bekijken we in het vervolgtraject of het mogelijk is om deze verder te mitigeren dan de wettelijke norm voorschrijft. Garanties hierover kunnen we in deze fase nog niet geven.

Ad 4.

Tijdens het traject voor de te verlenen omgevingsvergunning worden afspraken gemaakt over monitoring van prestaties en een klachtenregeling. Voor zo ver mogelijk nemen we

eisen hierover op in de omgevingsvergunning. Aanvullend sluiten we overeenkomsten met betrokken partijen. Deze zaken vallen buiten het kader van het MER.

Ad 5.

Gemeente neemt dit voor kennisgeving aan. In het MER is gestreefd naar een zo volledig en eerlijk mogelijk beeld van de effecten van verschillende alternatieven voor het windpark om de gemeenteraad een zorgvuldige keuze te kunnen laten maken.

Reactie 5

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. In de studie is uitgegaan van een bovenwettelijke afstand tot kwetsbare objecten. Deels betreft het bedrijven of mogelijke uitbreidingslocaties op De Geer. Deels betreft het niet bestaande objecten (zuidoostkant van De Hoed). De vraag van indiener is of de milieueffecten van de twee voorkeursalternatieven ook in beeld kunnen worden gebracht voor de situatie dat ze zo dicht mogelijk tegen Elzenburg-De Geer worden gelegd. Dus niet op 130 meter afstand, maar op 40 – 60 meter afstand?
2. De geluidseffecten zijn doorgerekend voor een mix van windmolentypes. Hoe zien de contouren er uit voor het meest stille type molens?

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

We nemen de reactie niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

De afstand van 130 meter was als uitgangspunt opgenomen in de bestuurlijk vastgestelde notitie Reikwijdte en Detailniveau. Bestuurlijk uitgangspunt was de uitbreidingsmogelijkheden voor bedrijven niet te beperken. 130 meter is een uiterste ondergrens voor de afstand tussen de bedrijven en kwetsbare objecten (zoals kantoorgebouwen groter dan 1500 m²) na mitigatie. Vanwege reacties gedurende het MER-traject (zowel van bedrijven als bestuurlijke reacties) hebben we in het concept-MER uiteindelijk de twee geoptimaliseerde alternatieven toegevoegd waarbij juist een verruimde afstand van 180 meter tot de bedrijvenbestemmingen wordt aangehouden (conform Handboek Risicozonering Windturbines). Dit omdat tijdens het MER-traject opnieuw bleek dat toekomstige uitbreidingsmogelijkheden voor bedrijven van groot belang worden geacht. Mitigatiemogelijkheden om de standaard afstand van 180 meter (uit het Handboek) terug te brengen tot 130 meter zijn afhankelijk van (nu nog onbekende) specifieke bedrijfssituaties. De aard en omvang van toekomstige uitbreidingen van bedrijven zijn nu nog niet bekend en dus ook niet de eventuele mitigatiemogelijkheden. Bedrijven aan de noordrand van Elzenburg hebben aangegeven alle

uitbreidingsmogelijkheden voor de toekomst open te willen houden en beperkingen op voorhand niet te willen accepteren. Het verder terugbrengen van de afstand van de windmolens tot bedrijven naar 40-60 zou bedrijven voor de toekomst kunnen beperken. Vestiging van kwetsbare objecten (zoals grote kantoorgebouwen) tot op de rand van hun bedrijfsterreinen zou hiermee voor de komende 25 jaar worden uitgesloten. In de huidige situatie is vestiging van nieuwe kwetsbare objecten op Elzenburg-De Geer niet mogelijk op grond van het bestemmingsplan, maar niet uitgesloten voor de toekomst. Windmolens op 40-60 meter van de bedrijvenbestemmingen sluiten deze mogelijkheid wel uit.

Ad 2.

Er zijn in het akoestisch rapport geen contouren opgenomen voor de meest stille windmolen. Wel is bepaald hoeveel stiller de meest stille windmolen in het onderzoek is ten opzichte van de referentiewindmolen: 2 dB. Dat betekent dat in de contourenplaatjes van de referentiewindmolen 2 dB afgetrokken kan worden om tot de contouren voor de meest stille windmolen te komen.

Reactie 6

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. Indiener vindt dat een deugdelijke onderbouwing van de voorkeursalternatieven in het concept-MER ontbreekt. Er wordt summier maar wat aangegeven. Indiener verzoekt om een deugdelijke en degelijke onderbouwing van de voorkeursalternatieven om dit later te kunnen beoordelen.
2. Indiener vindt de (tijdens de bijeenkomst) vertoonde videopresentatie erg misleidend. De windmolens vallen daarin vrijwel geheel weg tegen de achtergrond. Dat kan een paar keer per jaar voor komen maar het grootste deel van het jaar zal dat niet zo zijn. Indiener kan zich niet geheel aan de indruk onttrekken dat dit bewust zo gepresenteerd is om een zo positief mogelijk beeld te schetsen.
3. Indiener heeft ernstige bezwaren tegen de voorkeursalternatieven. Deze zullen het bedrijf en de werk- en leefomgeving van indiener veel schade toebrengen. Indiener verzoekt daarom om af te zien van het voorgestelde windpark.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Wij zijn het hier niet mee eens. Het MER bevat ruim 400 pagina's (en vele bijlagen, met onder andere de onderzoeksrapporten) met een uitvoerige beschrijving van effecten van de 12 onderzoeksalternatieven. Naar aanleiding van alle onderzoeksresultaten zijn er ook nog eens twee geoptimaliseerde alternatieven onderzocht en beschreven.

Ad 2.

Wij hebben geprobeerd de toekomstige werkelijkheid zo goed mogelijk weer te geven. Naast visualisaties (statische afbeeldingen) van alle 12 onderzoeksalternatieven, vanuit 17 gezichtspunten per alternatief, bij het landschappelijke rapport (bijlage 5 bij het MER) hebben we ook nog een bewegende videopresentatie gemaakt van het geoptimaliseerde voorkeursalternatief en opbrengstalternatief (met draaiende wieken). Verder was het tijdens de informatieavonden mogelijk om via het programma Windplanner vanaf willekeurig welk adres statische beelden te zien van het voorkeurs- en het opbrengstalternatief, met gebruikmaking van Streetview. Zowel voor de visualisaties bij het landschappelijk rapport als de foto's uit Streetview geldt dat de kwaliteit mede afhankelijk is van de weersomstandigheden tijdens het maken van de foto's. De vraag is overigens welke weersomstandigheden het meest representatief zijn. De gemeentelijke foto's zijn door het bedrijf The Imagineers gemaakt op een vooraf gepland moment (het bleek bewolkt te zijn). Op de kwaliteit van de foto's in Streetview heeft de gemeente geen invloed. We proberen voortdurend zo veel mogelijk en optimale informatie te geven. Wij gaan er vanuit dat we discussie blijven houden over de kwaliteit van de beelden. We proberen eventuele nieuwe visualisaties te maken op basis van foto's met helder weer. Maar het zijn en blijven verbeeldingen.

Ad 3.

Deze opmerking valt buiten het kader van het MER. De gemeenteraad besluit op 2 november 2017 om wel of niet verder te gaan met het windpark op basis van het MER. Als de gemeenteraad verder gaat maakt hij ook een keuze voor een bestuurlijk voorkeursalternatief. Op basis van het bestuurlijke voorkeursalternatief wordt een planologische procedure gestart. Tijdens deze procedure is het meerdere malen mogelijk om formeel te reageren (zienswijzen- en beroepsmogelijkheid).

Reactie 7

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. Op bladzijde 22 van de samenvatting van het concept-MER wordt gesproken over het ruimtelijk landschappelijk voorkeursalternatief. Genoemd wordt: '1 of geen molen op het noordelijk deel van Elzenburg'. Daar staat bij: 'minste belemmering vanuit externe veiligheid en geen effect op verspreiding geur'. Vervolgens wordt daarna in het concept-MER niet meer gesproken over de variant zonder molen op Elzenburg. Klopt dit en zo ja, waarom is dit het geval?

2. Op bladzijde 24 van de samenvatting van het concept-MER staat bij 'verspreiding geur en stoffen': 'het voorkeursalternatief heeft geen effect (meer)'. Maar dit is de variant mét molen op Elzenburg.
3. Pas bij de eindconclusie staat vervolgens: '4 of 5 windmolens (afhankelijk van of er wel of geen windmolen op Elzenburg gerealiseerd kan worden)'.
- waar hangt dit straks nog van af?
- wie gaat dit afwegen op basis van welke criteria?
- in het concept-MER wordt de indruk gewekt dat de optie zonder molen op Elzenburg de beste is vanwege externe veiligheid en risico verspreiding geur. Waarom is dit dan nog een open punt?
4. Indiener vindt dat de gemaakte visualisatie vanuit de Grote Kuil in de wijk Horzak vanwege de vele bewolking (enorm witte lucht) op de foto geen goed beeld geeft van de situatie met windmolens. Op basis van deze foto kan indiener niet goed inschatten of de molen zichtbaar zal zijn bij helder weer en dit is volgens indiener nu net het doel van de visualisatie. Is het mogelijk een andere foto te gebruiken?

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reacties nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie nemen we wel mee in het MER. Dat staat hieronder in de toelichting aangegeven. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Naar aanleiding van vragen tijdens de presentaties en schriftelijke reacties in is hoofdstuk 22 van het MER het onderzoek naar het voorkeurs- en opbrengstalternatief uitgebreid. Zo is nadrukkelijker ingegaan op de effecten van varianten met en zonder windmolen op Elzenburg (zowel voor het voorkeursalternatief als het opbrengstalternatief). Voor geur maakt één of geen molen op Elzenburg niet uit. Het onderzoek naar verspreiding van geur door de windmolens (hoofdstuk 16 in het MER en bijlage 9) laat zien dat alleen lagere windmolens op het zuidelijk deel van Elzenburg enig effect kunnen hebben op de verspreiding van geur. In het voorkeurs- en opbrengstalternatief zijn hogere windmolens voorzien met één molen op het noordelijk deel van Elzenburg. Deze hogere molens hebben geen invloed op de verspreiding van geur. Vanuit externe veiligheid geldt dat een windmolen op Elzenburg mogelijk beperkingen geeft aan bepaalde toekomstige bedrijfsactiviteiten.

Of er een windmolen komt op het bedrijventerrein zelf is afhankelijk van de medewerking van bedrijven. Uitgangspunt bij het voorkeursalternatief is 5 molens, maar eventueel vervalt de molen op het bedrijventerrein als de betrokken bedrijven hieraan niet willen meewerken.

Ad 2.

Zoals hierboven ook gesteld klopt dit: de windmolen op Elzenburg in het voorkeurs- en opbrengstalternatief heeft geen effect op de verspreiding van geur. Het onderzoek naar verspreiding van geur door de windmolens (hoofdstuk 16 in het MER en bijlage 9) laat zien dat alleen lagere windmolens op het zuidelijk deel van Elzenburg enig effect kunnen hebben op de verspreiding van geur. In het voorkeurs- en opbrengstalternatief zijn hogere windmolens voorzien en alleen op het noordelijk deel van Elzenburg.

Ad 3.

Het punt van externe veiligheid is op te lossen bij een molen op het bedrijventerrein. Als er een molen komt dan gaan veiligheidsafstanden gelden en worden aan omliggende bedrijven zo nodig beperkingen vanwege externe veiligheid opgelegd. De keuze voor wel of geen molen op het bedrijventerrein ligt voor wat betreft externe veiligheid dus open. Zoals hierboven gesteld is ook het effect geur geen maatgevend criterium voor de keuze voor wel of geen windmolen op het bedrijventerrein: de hogere windmolen op het noordelijk deel van Elzenburg in het voorkeurs- en opbrengstalternatief heeft geen invloed op de verspreiding van geur. Zoals hiervoor gesteld zijn we voor het doorgaan van een windmolen op Elzenburg afhankelijk van de medewerking van bedrijven.

Ad 4.

Met de makers van het programma Windplanner hebben we een poging gedaan om meer contrast in de afbeeldingen vanuit Horzak te krijgen. Geconstateerd is echter dat de molens wegvallen achter de bomen (die overigens niet volledig in het blad zitten op de foto). De conclusie is dat de molens vanuit Horzak, vanuit het gezichtspunt van de gemaakte foto, nauwelijks zichtbaar zullen zijn. Dit laat ook de bewegende videopresentatie zien. Wel dient indieneer rekening te houden met het volgende. De foto's en videopresentatie benaderen de werkelijkheid zo goed mogelijk, maar het blijven verbeeldingen. Vanuit een ander gezichtspunt of met een andere beeldhoek dan die nu gekozen is, kan een visualisatie een ander resultaat geven. Je kunt het verschil van beeldhoeken vergelijken met verschillende lenzen op een camera, waarbij je met een grotere groothoek (bijv. 105 graden) meer in beeld kunt krijgen dan met een lens met een kleinere hoek (bijv. 65 graden). Met een kleinere beeldhoek, zie je minder en ervaar je windmolens als dichterbij. Met een grotere beeldhoek krijg je meer op het beeld, maar kunnen de molens verder weg voelen. Alles lijkt kleiner. We hebben geprobeerd via verschillende mogelijkheden een zo goed mogelijk beeld te geven van de windmolens. Eventuele nieuwe visualisaties proberen we bij helder weer te maken. Zie ook de beantwoording hiervoor van reactie 6, ad 2.

Reactie 8

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. Indiener vindt het oordeel ernstig gehinderden en slaapgestoorden (oordeel: 0) voor alternatief 6a in tabel 23.2 van het concept-MER te neutraal en heeft een voorkeur voor 0/-.
2. Op pagina 327 van het concept-MER valt indiener op dat er geen verschil in slagschaduw gehinderde woningen is voor 4 of 5 windmolens.
3. Op pagina 205, hoofdstuk 16 gezondheid, van het concept-MER is gerekend met ernstig geluidgehinderden binnenshuis, niet buitenshuis.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

We nemen de reactie mee in het MER.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Bedoeld is het aantal ernstig gehinderden 'binnenshuis'. Dit is voor alternatief 6A: 0, vandaar de beoordeling neutraal (0). We hebben in het MER toegevoegd dat het om het aantal ernstig gehinderden 'binnenshuis' gaat. Het aantal slaapgestoorden is 8 en vergelijkbaar met 11 van alternatief 6B dat als 0/- is beoordeeld. Gemeente gaat mee in de voorgestelde aanpassing van de beoordeling van 6A op het aspect slaapgestoorden. We passen de beoordeling van alternatief 6A op het aspect slaapgestoorden aan van 0 naar 0/-.

Ad 2.

Per abuis is hier het getal voor 4 windmolens niet opgenomen. Vier windmolens/geen windmolen op Elzenburg leidt tot een gering aantal minder woningen met kans op slagschaduw. Naar aanleiding van vragen tijdens de presentaties en schriftelijke reacties is in hoofdstuk 22 van het MER het onderzoek naar het voorkeurs- en opbrengstalternatief uitgebreid en verfijnd. Er wordt explicieter ingegaan op het verschil in effecten met en zonder windmolen op Elzenburg met vermelding van de aantallen woningen met kans op slagschaduw (op basis van nieuwe berekeningen). We hebben de toelichting in het MER dus uitgebreid.

Ad 3.

Bedoeld wordt inderdaad "ernstig gehinderden binnenshuis". Het MER is gecorrigeerd op dit punt.

Reactie 9

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie heeft betrekking op het akoestisch onderzoek (bijlage D van het concept-MER) en bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. In de samenvatting staat de volgende zin: 'Deze uitvoeringsvarianten variëren van maximaal representatieve emissie (klasse 2) tot extreem lage geluidsemissie (klasse -5) in

stappen van 1 dB'. Indiener is niet duidelijk wat deze varianten zijn en wat er wordt bedoeld met stappen van 1 dB. Indiener verzoekt om verduidelijking hierover.

2. Op pagina 20 staat: 'De beide Enercons zijn gemiddelde/representatieve windmolens die op diverse locaties vergelijkbaar met de situatie in Oss zijn gerealiseerd'.

a. Kan aangegeven worden welke deze locaties zijn?

b. In het kader van handhaving worden periodiek controlemetingen uitgevoerd. Is bekend of deze controlemetingen overeenkomen (bevestigen) met de gehanteerde waarden die gebruikt zijn in de berekeningen in dit concept-MER?

c. Is er na oplevering van de elders gerealiseerde windparken op eerder genoemde locaties geëvalueerd of de vooraf berekende geluidsemissies overeenkomen met de actuele waarden na oplevering?

3. Op pagina 21 staat: 'De tabellen bevatten ook informatie over het verschil tussen de maximale en het jaargemiddelde geluidsniveau (max LW nacht minus LE nacht)'. Indiener vraagt zich af of hij zelf de getallen van elkaar moet aftrekken, bijvoorbeeld in tabel VII, of leest indiener de informatie niet juist?

4. In het Activiteitenbesluit staat: 'Bij vrijwel alle windturbines neemt de geluidsproductie echter sterk toe met de windsnelheid'. Om meer inzicht in de geluidsbelasting te krijgen ziet indiener graag dat het concept-MER wordt uitgebreid met de hieronder gevraagde gegevens (alleen voor de representatieve windmolen van Enercon en alleen voor de varianten 7b, 8b en 9b):

- Uit de gegevens van figuur 8 is af te lezen dat in +/- 50% van de tijd de windsnelheid groter is dan 6 m/s (Mediaan windsnelheid). Indien er vanuit wordt gegaan dat er gedurende het gehele jaar een constante windsnelheid is gelijk aan de mediane windsnelheid, wat zou dan voor een locatie op de contourlijn $L_{den}=42$ dB respectievelijk $L_{den}=37$ dB uit het concept-MER, de waarde van L_{den} zijn?
- Dezelfde vraag voor het 75% percentiel van de windverdeling en voor het 90% percentiel van de windverdeling.

Naar de mening van indiener geven de bovengenoemde gegevens inzicht in wat het geluidsniveau is in 50, 25 respectievelijk 10 procent van de tijd gedurende het jaar.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

We nemen de reactie niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER en omdat de reactie buiten het kader van het MER valt. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

De effecten op de omgeving van de diverse alternatieven zijn doorgerekend met één referentietype windmolen voor de a alternatieven (lagere windmolens) en één (ander) referentietype voor de b alternatieven (hogere windmolens). Deze referentiwindmolen heeft voor de situatie Oss een gemiddelde geluidsemissie. Het uiteindelijk windmolentype staat echter nog niet vast en wordt pas in een later stadium bepaald. Sommige

windmolens maken meer lawaai, andere minder. Bovendien kunnen nog technische/organisatorische maatregelen worden getroffen om de geluidsbelasting te laten dalen, bijvoorbeeld door het toepassen van gekartelde randen op de wieken (serrated edges) of het in een lager toerental laten draaien van de generator (noise mode). Om de effecten van deze maatregelen overzichtelijk in kaart te brengen, is bepaald hoeveel geluidreductie (of geluidtoename) deze op kunnen leveren (zie figuren 2 en 3 van het akoestisch onderzoek). Er zijn voor al deze maatregelen geen nieuwe contourenkaarten berekend (om praktische redenen). Wel kunnen de geluideffecten afgeleid worden uit die van de referentiewindmolen door uit te gaan dat de geluidsemmissie 1 of 2 dB hoger, of 1, 2, 3, 4 of 5 dB lager is dan van die van de referentiewindmolen. Dat wordt bedoeld met uitvoeringsklassen in stappen van 1 dB.

Ad 2.

a.

De Enercon E103 is, voor zover bekend, in Nederland nog niet operationeel, maar het betreft een doorontwikkeling van de E70, die op veel plaatsen in Nederland te vinden is, bijvoorbeeld in Delftzijl, Borsele, Heerhugowaard, Zoetermeer en Burgerveen.

Voorbeelden van locaties waar hogere windmolens van het type Enercon E126 staan:

- Noordoostpolder: 38 Enercon's E-126 van 198,5 meter tiphoogte
- Medemblik: 1 Enercon E-126 van 198,5 meter tiphoogte

Voor een overzicht van typen windturbines in Nederland wordt verwezen naar

<http://www.windstats.nl/>.

b.

In Nederland werd windmolengeluid in het verleden niet vaak gemeten. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Duitsland, waar bij vrijwel ieder windpark na oplevering geluidsmetingen worden verricht. De tendens is echter dat ook in Nederland steeds vaker emissiemetingen worden gedaan. In het algemeen voldoet de gemeten geluidsemmissie aan de door de leverancier opgegeven waarden. Indien dat niet het geval is, is er meestal iets mis met de windmolen.

c.

Zie b. hierboven.

Ad 3.

Dat is juist. Het gaat er om dat de lezer een indruk krijgt van het verschil tussen de jaargemiddelde geluidsbelasting en de geluidsbelasting op het moment dat de windturbine met maximaal toerental draait. Dit verschil kan worden berekend door LE nacht van max. LW af te trekken.

Ad 4.

Bij het akoestisch onderzoek zijn, in overeenstemming met de Nederlandse regelgeving, de beoordelingsniveaus uitgedrukt in Lden. Deze dosismaat betreft een gewogen gemiddelde en wordt berekend met de werkelijke windverdeling ter plaatse. Lden is een goede indicator voor geluidshinder.

Berekeningen bij denkbeeldige situaties, bijvoorbeeld het geval waarbij de windsnelheid gedurende het gehele jaar 6 m/s bedraagt, hebben naar ons oordeel geen toegevoegde waarde. Wat wel inzicht kan geven is de geluidsbelasting op momenten waarop de windturbine maximaal vermogen levert en maximaal geluid genereert. Op pagina 7 en 8 van deze reactienota wordt uiteengezet hoe vaak die situatie zal voorkomen en welk geluidsniveau dan kan worden verwacht.

Reactie 10

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. Indiener is in principe niet tegen windenergie.
2. De windmolens die zijn gesitueerd in De Hoed, in het buurtschap Gement in Berghem, moeten daar volgens indiener niet geplaatst worden:
 - de windmolens zijn veel te dicht bij het buurtschap gesitueerd en bezorgen daardoor teveel overlast voor de bewoners, zowel fysiek als visueel.
 - in de Structuurvisie 2020 mocht op die plek geen industrie worden gehuisvest. Omdat windmolens worden gebouwd om energie op te wekken is het industrie.
3. Volgens indiener moet dit gebied een open gebied blijven zoals destijds door de gemeenteraad is besloten bij de vaststelling van de Structuurvisie 2020.
4. De windmolens tasten het gezicht van het dorp Berghem en de omliggende dorpen volledig aan omdat de windmolens te hoog en te overheersend zijn in dit landelijk gebied.
5. Er zijn meer gebieden in de gemeente Oss waar vestiging van windmolens geen overlast bezorgt voor de bewoners, bijvoorbeeld in de uiterwaarden langs de Maas. Meer specifiek zou dit bijvoorbeeld kunnen in het gebied tussen Megen en Haren en in Keent langs de Maas. In deze gebieden staan minder huizen waardoor er minder mensen overlast ondervinden van de windmolens.
6. Voor indiener staat de leefbaarheid van mensen voorop, terwijl de windmolens de natuurwaarden niet aantasten in de genoemde gebieden.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. Een overig deel nemen we wel mee in het MER. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

De reactie onder 5. hierboven nemen we wel mee in het MER. We voegen de onderzoeken van Antea Group en Bosch Slabbers, uitgevoerd in het kader van de gemeentebrede energieverkenning, toe aan het bijlagenrapport van het MER. Zo kan iedereen nalezen waarom andere locaties in de gemeente Oss wel of niet kansrijk zijn voor het opwekken van duurzame energie.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Deze opmerking nemen we voor kennisgeving aan.

Ad 2.

- In het MER hebben wij uitvoerig onderzocht wat de hindereffecten zijn van de 12 verschillende onderzoeksvarianten en vervolgens van de geoptimaliseerde varianten (voorkeursvariant en opbrengstvariant). Zo blijven we bij de geoptimaliseerde voorkeursvariant en opbrengstvariant bij bijna alle woningen in de omgeving onder een geluidnorm van 42 Lden. Bij slechts enkele woningen is sprake van een iets hogere geluidsbelasting. Dit terwijl de wettelijke norm veel hoger ligt, namelijk op 47 Lden. Ook voor slagschaduw bekijken we in het vervolgtraject of het mogelijk is om deze verder te mitigeren dan de wettelijke norm voorschrijft. Wij houden dus in verregaande mate rekening met hinder- en gezondheidsaspecten. Ook voor wat betreft visuele effecten (landschap) hebben wij uitvoerig onderzoek verricht in het kader van het MER en conclusies per alternatief hieraan verbonden. De gemeenteraad weegt alle milieu-, hinder- en duurzame energieopbrengstaspecten tegen elkaar af bij het te nemen bestuurlijke besluit over de te kiezen voorkeursvariant.

- In de gemeentelijke structuurvisies 'Buitengebied 2015' en 'Oss 2020' is nog geen/niet expliciet rekening gehouden met windenergie. In de ruimtelijke procedure zullen wij daarom goed motiveren waarom wij windenergie voor dit gebied wenselijk en aanvaardbaar achten. Inmiddels hebben wij wel een gemeentebrede energieverkenning uitgevoerd. De gemeenteraad heeft op 6 juli 2017 besloten de uitgevoerde onderzoeken in het kader van de gemeentebrede energieverkenning als leidraad te gebruiken bij het toetsen van initiatieven voor duurzame energie opwekken in Oss. Het project Elzenburg-De Geer is een kansrijke locatie volgens de uitgevoerde onderzoeken (zowel uit milieutechnisch als landschappelijk oogpunt). Ook blijkt uit de gemeentebrede onderzoeken dat de locatie hard nodig is om de vastgestelde ambitie te halen om 25% van de totale energiebehoefte duurzaam op te wekken binnen Oss.

Ad 3.

Zie onze reactie over gemeentelijke structuurvisies hierboven bij 2. Wij zullen in de ruimtelijke procedure goed motiveren waarom wij windenergie voor dit gebied wenselijk en aanvaardbaar achten.

Ad 4.

Wij zijn van mening dat zowel het geoptimaliseerde voorkeursalternatief als het geoptimaliseerde opbrengstalternatief voldoende rekening houden met het landschappelijke rapport (en de hierin opgenomen toetscriteria) dat in het kader van het MER is opgesteld door Bosch Slabbers (bijlage 5 van het bijlagenrapport bij het MER). Zo houden wij hierbij een minimale afstand van ongeveer 1000 meter tot kernen aan.

Ad 5.

De onderzoeken die zijn uitgevoerd in het kader van de gemeentebrede energieverkenning wijzen deze alternatieve gebieden niet als kansrijk aan. Dit heeft met meerdere factoren te maken. Wij voegen de gemeentebrede onderzoeken van Antea Group en Bosch Slabbers toe aan het bijlagenrapport MER, zodat iedereen kan nalezen waarom andere locaties in de gemeente Oss wel of niet kansrijk zijn voor het opwekken van duurzame energie.

Ook in en nabij de door inspreker genoemde alternatieve locaties wonen mensen. Bij plaatsing in de uiterwaarden tussen Megen en Haren komen de molens heel dicht bij de gemeente West Maas en Waal (Appeltern). Het gebied bij Keent ligt weer dicht bij Grave, Overlangel en Balgoij.

Ad 6.

De gevolgen voor de natuurwaarden zouden nader onderzocht moeten worden voordat hierover conclusies kunnen worden getrokken, maar windmolens in gebieden met hogere natuurwaarden zoals Keent leveren over het algemeen meer effecten voor natuur op. Voor de locatie Elzenburg-De Geer zijn alle milieu- en hindereffecten in beeld gebracht van een mogelijk windpark. Hieruit komt naar voren dat een windpark op Elzenburg-De Geer niet leidt tot onaanvaardbare hinder voor de omgeving. Voor wat betreft geluid blijven we ruim onder de wettelijke normen. Voor slagschaduw streven we hier eveneens naar.

Reactie 11

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. Indiener is aanwezig geweest bij de informatiebijeenkomst in Berghem op 17 mei 2017 en heeft naar aanleiding daarvan de volgende vragen/opmerkingen:
 - a. Er is geen informatie bekend over hoe een bepaalde geluidsoverlast 'beleefd' wordt;
 - b. Er is niet bekend waar dergelijke hoge windmolens in Nederland staan, er is daar dus weinig of geen ervaring mee;
 - c. De calculaties in het concept-MER zijn gemaakt met gebruikmaking van aangeleverde gegevens door de fabrikant. Los van het feit of deze correct zijn is dat ook wonderlijk aangezien er nog geen selectie is gemaakt qua fabrikant;
 - d. De wethouder heeft tijdens voornoemde bijeenkomst aangegeven dat er 100 voetbalvelden aan zonnepanelen nodig zijn om de gewenste inspanning inzake duurzame

energie te plegen. Is er al een inventarisatie gemaakt hoeveel voetbalvelden het oplevert indien op ieder bedrijf in Oss zonnepanelen geplaatst worden?

2. Verder heeft indiener de volgende algemene vragen/opmerkingen:

a. Er zijn negatieve adviezen van de Dorpsraad Berghem, de Kernraad Haren/Macharen en Wijkraad Schadewijk. Wat zijn de valide overwegingen om negatieve adviezen van deze vertegenwoordigende platformen van direct betrokkenen niet in acht te nemen en op te volgen?

b. Volgens indiener is er weinig tot geen informatie bekend over de uitwerking van de overlast nadat een mestfabriek is gerealiseerd op industrieterrein Elzenburg;

c. Op bladzijde 27 van de samenvatting van het concept-MER wordt bij het voorkeursalternatief (VKA) aangegeven dat het een '+' is ten opzichte van de referentiesituatie (= niets doen). Naar de mening van indiener is dat feitelijk onjuist en dat is ook bevestigd tijdens de bijeenkomst op 17 mei. Hoe zorgvuldig zijn de overige beoordelingen op basis van de referentiesituatie dan gemaakt?

d. Indiener is van mening dat het beter is te spreken van een windturbinepark in plaats van een windmolenpark.

3. Windopbrengst:

a. Uit de windkaart van het KNMI (op 100 meter hoogte!), op klimaatatlas.nl, is op te maken dat dit gebied een van de meest windluwe gebieden van Nederland is;

b. Volgens indiener gaat het concept-MER uit van gemiddelde opbrengsten van fabrikanten en neemt dus het windluwe karakter van het gebied niet in acht. De afweging van opbrengst versus overlast is hierdoor mogelijk niet correct doorgevoerd.

4. Landschap:

a. In het concept-MER staat terecht dat hoge windmolens (nagenoeg ongekend in Nederland op land) van heel ver te zien zijn. Evident meer zichtbaar dan kerktorens en silo's die een factor 3 lager zijn. De afweging ten aanzien van de overlast is naar de mening van indiener te subjectief gemaakt.

b. Indiener vraagt in hoeverre dit initiatief past in het beleid van de gemeente Oss om de toeristische aantrekkingskracht van het buitengebied te promoten.

5. Radar:

a. In het concept-MER wordt uitgegaan van verplaatsing van het radarstation Nieuw Millingen naar Herwijnen. Hoe de nieuwe situatie vanuit Herwijnen (is immers dichterbij) uitwerkt, is niet behandeld.

b. De locatie past net binnen de grenzen van de radarcirkel (500 voet) van Volkel. Het verschil is echt maar een paar honderd meter. De vraag is of zo'n unieke bouwwerken zijn meegenomen bij de bepaling van deze radarcirkel. 500 voet is immers circa 160 meter en dus ruim binnen de tiphoogte van de turbines. In hoeverre is zeker dat deze grenzen in de toekomst niet aangepast/opgerekt worden?

6. Geluid:

a. Indien uitgegaan wordt van fabrikantgegevens (zie hierboven) en niet van ervaringsgegevens, vraagt indiener zich af hoe betrouwbaar deze uitwerkingen zijn;

b. Er is volgens indiener geen consideratie gemaakt voor het effect van zogenaamd laagfrequent geluid op de gezondheid van mensen. In dit kader verwijst indiener naar een artikel in het Brabants Dagblad van 31 januari 2017 (pagina 7 'regio') en het daarin aangehaalde RIVM Rapport Van den Berg, 2009 b.

7. Natuur:

a. Volgens indiener is 'De Hoed' bestempeld (geweest) als vogelbeschermingsgebied. Hoe logisch is het dan om daar windturbines te plaatsen met de daarbij behorende overlast voor de fauna (onder andere voor vogels)?

b. In paragraaf 14.3.1. van het concept-MER wordt ingegaan op vogelsterfte, uitgaande van een arbitrair gemiddelde van 20 vogelslachtoffers per jaar op basis van landelijke gegevens. Het specifieke karakter van de locatie (vogelbeschermingsgebied en eendenkooi etcetera) wordt hierin niet meegenomen.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. Een deel van de reactie nemen we wel mee in het MER. Dat staat hieronder in de toelichting aangegeven. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

a. Er is tijdens de bijeenkomst niet gezegd dat er geen informatie bekend is hoe geluidsoverlast wordt beleefd. Die informatie is er namelijk wel vanuit onderzoeken van TNO en RIVM over geluidhinderbeleving. Er is wel gesteld dat niet eenduidig aan te geven is hoe hard 47 dB Lden of 42 dB Lden klinkt.

Het is niet eenduidig aan te geven hoe hard 47 dB Lden of 42 dB Lden klinkt. Dit is erg afhankelijk van beleving. Sec uitgaande van het geluidniveau is 47 dB of 42 dB niet hoog. Onderzoeken van TNO/RIVM naar hinderbeleving van geluid laten echter zien dat windmolengeluid hinderlijker wordt ervaren dan geluid van andere bronnen. Hierop is ook de normering van 47 dB Lden gebaseerd. 47 dB Lden komt wat betreft hinderbeleving ongeveer overeen met 53 dB Lden industrielawaai, 58 dB Lden wegverkeerslawai en 65 dB Lden spoorweglawai, vergelijkbaar met wonen langs een drukke weg of spoorweg. Voor industrielawaai en verkeerslawai is dit het maximaal toelaatbare geluidniveau. 42 dB Lden komt wat betreft hinderbeleving ongeveer overeen met 47 dB Lden industrielawaai, 48 dB Lden wegverkeerslawai en 57 dB Lden spoorweglawai.

De hinderbeleving van 47 dB Lden voor windmolens (wettelijke norm) ligt met bovenstaande waarden vrij dicht bij de onderzochte hinderbeleving van situaties waarin de maximale ontheffingswaarden zijn toegepast voor industrielawaai (50 dB) wegverkeerslawai (58 dB in buitenstedelijk gebied) en spoorwegverkeerslawai (68 dB).

Dit terwijl deze maximale ontheffingswaarden voor wegverkeerslawaai, spoorwegverkeerslawaai en industrielawaai alleen mogen worden toegepast als uit onderzoek blijkt dat alternatieve maatregelen (gericht op het terugbrengen van de geluidsbelasting) onvoldoende doeltreffend zijn of andere bezwaren met zich meebrengen.

Voor windmolengeluid wordt niet met een systeem van voorkeursgrenswaarden en maximale ontheffingswaarden gewerkt. Hiervoor geldt altijd de norm van 47 Lden, die dus qua hinderbeleving vergelijkbaar is met de maximale ontheffingswaarden voor industrielawaai, wegverkeerslawaai en spoorweglawaai. In Oss streven we naar windmolengeluid dat qua hinderbeleving vergelijkbaar is met de voorkeursgrenswaarden voor industrielawaai, wegverkeerslawaai en spoorweglawaai. We komen dan uit bij een streefwaarde van 42 dB voor windmolengeluid.

In hoofdstuk 6 (Geluid) van het MER nemen we een aanvullende toelichting op over de beleving van windmolengeluid.

b. Windmolens van 210 m tiphoogte komen nog niet veel voor in Nederland. Voor de bepaling van de effecten van de windmolens maakt dit echter niet uit: dit gebeurt op basis van berekeningen met modellen die ook geschikt zijn voor het doorrekenen van effecten van hoge windmolens.

Voorbeelden van locaties waar hogere windmolens staan:

- Eemshaven: 2 Lagerwey's L136 van 200 meter tiphoogte
- Noordoostpolder: 38 Enercon's E-126 van 198,5 meter tiphoogte
- Medemblik: 1 Enercon E-126 van 198,5 meter tiphoogte
 - Meer (België: net over grens bij Zundert): 200 m tiphoogte
 - In Duitsland staan diverse molens van 230 m tiphoogte (bv. windpark Hausbay-Bickenbach)

Voorbeelden van locaties waar planvorming loopt voor hogere windmolens

- Windplan Blauw in Flevoland (zie NRD, ruim boven 200 meter variant innovatief)
- Windplan A16 Noord-Brabant (zie NRD, bovengrens tiphoogte circa 200 meter)

Voor een overzicht van typen windturbines in Nederland wordt verwezen naar <http://www.windstats.nl/>.

c. Het is gangbaar en geaccepteerd de berekeningen van effecten van windmolens te baseren op technische informatie die door de fabrikant bij de windmolen wordt geleverd. Deze informatie wordt door de overheid getoetst. Er is inderdaad nog geen keuze voor type windmolen en daarmee ook nog niet voor een fabrikant. Dit is heel bewust. In het MER zijn weloverwogen meerdere typen windmolens van meerdere fabrikanten (Enercon,

Lagerwey, Vestas, Nordex) onderzocht. Dit om inzicht te krijgen in verschillen in effecten tussen verschillende typen windmolens.

d. Door de wethouder is het getal van 1060 voetbalvelden aan zonnepanelen (of 80 windmolens) genoemd om invulling te kunnen geven aan de ambitie van de gemeente Oss voor het zelf, binnen Oss, opwekken van duurzame energie (deze ambitie behelst 25% van de totale Osse energiebehoefte). De Osse ambitie om 'slechts' 25% van de totale Osse energiebehoefte duurzaam op te wekken binnen Oss, komt voort uit de ambitie om daarnaast 50% van de Oss energiebehoefte te besparen 25% van elders in te kopen. In Oss rekenen we zon op daken mee bij de 'energiebesparing'. In het onderzoek van CE Delft dat is uitgevoerd in het kader van de gemeentebrede energieverkenning is onderzocht wat het maximale potentieel is voor zon op daken in Oss. Als alle geschikte daken worden vol gelegd kan 16% van de totale Osse energiebehoefte duurzaam worden opgewekt. Gelet op de terugverdientijd kiezen veel burgers en bedrijven nog steeds niet voor zon op daken.

We voegen het onderzoek van CE Delft, uitgevoerd in het kader van de gemeentebrede energieverkenning, toe aan het bijlagenrapport van het MER (bijlage 11). Daarin is onderzocht wat het maximale potentieel is voor zon op daken in Oss.

Ad 2.

a. Wij houden wel degelijk rekening met inhoudelijke opmerkingen van wijk- en dorpsraden (en van andere klankbordgroepleden zoals de Belangengroep Omwonenden.) Dit blijkt uit het aanvullen en bijstellen van de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau, concept-onderzoeksrapporten en het concept-MER naar aanleiding van gemaakte opmerkingen tijdens het MER-traject. Nu is het aan de gemeenteraad om een bestuurlijke afweging te maken op basis van alle gegevens die er liggen, waarbij rekening wordt gehouden met de drie hoofdcriteria: (Maximale) energieopbrengst, (Minimale) hinder en (Passendheid in) het landschap.

Het kan zo zijn dat wijk- en dorpsraden deze belangen ten opzichte van elkaar anders wegen dan de gemeenteraad.

b. De gemeente deelt de mening van inspreker niet. In het MER is ingegaan op de mogelijke interactie tussen effecten van de voorgenomen mestfabriek en het voorgenomen windmolenpark. De voorgenomen mestfabriek is meegenomen in het akoestisch onderzoek en Hoofdstuk 16 van het MER gaat in op de effecten van de windmolens op verspreiding van stoffen en geur, waaronder die van de voorgenomen mestfabriek. Het klopt dat in het MER voor het windmolenpark niet ingegaan wordt op de effecten van de mestfabriek zelf. De effecten van de mestfabriek zijn en worden in een apart plan- en besluitvormingstraject onderzocht en afgewogen.

c. Er is tijdens de bijeenkomst gesproken over de referentiesituatie: de basis waartegen de effecten van het windmolenpark afgezet zijn. Geconstateerd is dat dit niet eenduidig en helder gedefinieerd was. In het definitieve MER wordt dit nu beter uitgelegd: Alle aspecten, behalve passendheid in landschap en passendheid in gemeentelijke energieverkenning, zijn beoordeeld ten opzichte van de referentiesituatie (huidige situatie + autonome ontwikkelingen). Dit is ook zo beschreven in hoofdstuk 5 Onderzoeksaanpak. Passendheid in landschap en passendheid in gemeentelijke energieverkenning zijn niet ten opzichte van de referentiesituatie beoordeeld, maar ten opzichte van de landschappelijke visie van Bosch Slabbers op Elzenburg-De Geer zoals beschreven in bijlage 5 bij het MER (Landschappelijke analyse) en het rapport "Energie en Ruimte", onderdeel van de gemeentebrede energieverkenning. Dit laatste gemeentebrede rapport voegen we bij het bijlagenrapport bij het MER (bijlage 11).

De + voor het VKA waar inspreker aan refereert is een positieve beoordeling ten opzichte van de landschappelijke visie van Bosch Slabbers. Met andere woorden het VKA past beter in de landschappelijke visie dan het opbrengstalternatief. Dat neemt niet weg dat windmolens een negatief effect op landschap en omgeving hebben: dat is zo ook beoordeeld in de landschappelijke aspecten.

In hoofdstuk 22 (Slotbeschouwing) in het MER geven we bij de beoordelingstabellen nu aan wat ten opzichte van wat beoordeeld is.

d. De gemeente neemt de reactie voor kennisgeving aan. Windmolen is net als windturbine een gangbare term. De gemeente heeft in het voortraject gekozen voor de term windmolen en hanteert deze sindsdien. In het MER zijn de effecten volledig en transparant in beeld gebracht. De term windmolen of windturbine doet hier niet aan af.

Ad 3.

a. Dat het gebied windluwer is dan bijvoorbeeld de kuststreek is bekend, maar dat betekent niet dat het boven Oss niet genoeg waait voor een rendabel windpark. Er is voldoende wind voor windmolens en het leidt tot voldoende energieopbrengst (zie hoofdstuk 14 (Energieopbrengst) van het MER).

b. De gemeente deelt de mening van inspreker niet. De gegevens van de fabrikant betreft het vermogen van de windmolen bij verschillende windsnelheden. In hoofdstuk 14 van het MER is in paragraaf 14.1 uitgelegd hoe de energieopbrengsten zijn berekend. Dit is gedaan met het softwarepakket WindPro. In dit rekenmodel wordt uitgaande van een klimaatmodel (op basis van weergegevens van het KNMI) voor een gemiddeld jaar per windmolen en voor het windmolenpark als geheel de energieopbrengst berekend. Hierbij wordt rekening gehouden met een jaargemiddelde windverwachting in Oss en variaties hierin (windrichting, windsnelheid).

Er is dus rekening gehouden met de windsituatie in Oss en windluwe situaties.

Ad 4.

a. De gemeente deelt de mening van indiener niet. Er wordt in het MER gesteld dat hoge windmolens (veel) hoger zijn dan bestaande hoge gebouwen, dat ze van ver zichtbaar zijn en een impact hebben op de omgeving. De zichtbaarheid is middels visualisaties in beeld gebracht. Voor een objectieve beoordeling van afstanden en zichtbaarheid is aangesloten bij expertise van landschapsbureau Bosch Slabbers over afstand en beleving van windmolens. Hier komen de aan te houden minimale afstanden tot kernen uit van 800 (lagere molens) tot 1000 m (hogere molens). In de optiek van de gemeente is hiermee het effect op landschap en beleving voldoende en objectief en deskundig beschouwd. Dit neemt niet weg dat 'beleving van het landschap' altijd persoonlijk en subjectief is.

b. Op voorhand is niet duidelijk wat de effecten precies zullen zijn. Mogelijk hebben de windmolens juist een aantrekkende werking, zeker als het lukt om het windpark op te waarderen tot een 'energiepark': een combinatie van windmolens, zonne-energie, andere vormen van duurzame energie, natuurontwikkeling (rond Hertogswetering) en educatie in een uniek concept. Hier doen we onderzoek naar.

Ad 5.

a. De gemeente deelt de mening van indiener niet. In het radaronderzoek van TNO (bijlage 10 bij het MER) is ook de situatie uitgaande van verplaatsing van Nieuw Milligen naar Herwijnen onderzocht. In tegenstelling tot wat indiener beweert ligt het radarstation van Herwijnen verder dan dat van Nieuw Milligen en is er na ingebruikname van Herwijnen geen verstorend effect op radar van het windmolenpark meer.

b. TNO heeft specifiek onderzoek gedaan naar de radarbeperkingen van windmolenpark Elzenburg - De Geer (bijlage 10 van het MER). Dit uitgaande van de worst-case alternatieven: 1A met de meeste windmolens (11 lagere) en 1B met de meeste hogere windmolens (8). Hierbij is rekening gehouden met de (hoge) tiphoogte van de windmolen. Conclusie van TNO is dat het windmolenpark Elzenburg-De Geer buiten het invloedsgebied ligt van de radar van Volkel. Bij het uiteindelijke besluit (bestemmingsplan, vergunning) wordt nogmaals getoetst aan de dan vigerende wet- en regelgeving. Wordt de regelgeving aangepast na realisatie van het windmolenpark, dan heeft dit geen invloed meer op de windmolens: die worden dan beschouwd als gegeven en meegenomen in de achtergrondsituatie.

Ad 6.

a. Zoals eerder gesteld zijn de fabrikantgegevens maar een deel van de invoergegevens voor de berekeningen. Modelberekeningen zijn daarnaast gebaseerd op klimaatmodellen (informatie KNMI en weerstations). Modellen worden continu geijkt en bijgesteld aan praktijkervaringen en metingen. Bovendien worden de fabrikantgegevens door de overheid getoetst. De berekeningen zijn daarmee betrouwbaar.

b. De gemeente deelt de mening van indiener niet. In paragraaf 6.3.9 (Laagfrequent geluid), hoofdstuk 15 (gezondheid) en bijlage 3 (Akoestisch onderzoek) van het MER is juist, op verzoek van omwonenden, specifiek aandacht besteed aan laagfrequent geluid en het mogelijk effect hiervan op gezondheid. Hierbij is de meest recente literatuur gebruikt (o.a. RIVM rapport 2013) en zijn berekeningen uitgevoerd. Conclusie is dat het laagfrequent geluid akoestisch gezien binnen de effecten van het "normale" geluid valt en daarmee voldoende gedekt wordt door de wettelijke normen. De GGD heeft in haar advies (hoofdstuk 15 van het MER en bijlage 8 bij het MER) geconcludeerd dat er vanuit beschikbare kennis en ervaringen elders geen aanleiding is om een relatie te veronderstellen tussen laagfrequent geluid en gezondheidsklachten.

Ad 7.

a. De Hoed maakt onderdeel uit van weidevogelgebied zoals aangeduid in de Structuurvisie Buitengebied 2015. Weidevogelgebied is gebied dat potentieel geschikt is voor weidevogels. De Hoed is geen beschermd vogelbeschermingsgebied en maakt geen deel uit van Natura 2000-gebied of Natuur Netwerk Brabant. In hoofdstuk 13 (Natuur) en bijlage 6 (Natuurtoets) is het effect van een windmolenpark op het weidevogelgebied beschreven. Het effect is beperkt: in de huidige situatie zijn de (weidevogel) natuurwaarden in De Hoed beperkt (het gebied is te droog voor weidevogels). Wel is gesteld dat realisatie van een windmolenpark de eventuele toekomstige waarde van De Hoed als weidevogelgebied beperkt. De afweging windmolenpark – weidevogelgebied is een politieke keuze die door de gemeenteraad gemaakt moet worden.

b. De gemeente deelt de mening van indiener niet. Het gemiddelde waaraan gerefereerd wordt is niet arbitrair, maar gangbaar in het werkveld en ingegeven door onderzoeken bij diverse windmolenparken. Daarbij is het gemiddelde veiligheidshalve hoog gekozen (worst-case benadering). Onderzoeken elders laten zien dat het gemiddelde ook lager kan zijn. Het gemiddelde is gebruikt voor een eerste indicatie van mogelijke aantallen slachtoffers. Dit is afgezet tegen daadwerkelijke waarnemingen in het gebied (o.a. langs de Hertogswetering, bij de eendenkooi, de Rietgors en in de Hoed) en gegevens over populatiegroottes voor diverse vogelsoorten. Op basis daarvan is onderzocht of de populatiegrootte wezenlijk negatief kan worden door de windmolens. Conclusie is dat dit niet zo is. De gemeente is van mening dat er compleet, locatie-specifiek en zorgvuldig onderzoek is gedaan.

Reactie 12

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. Volgens indiener brengen de geplande windmolens voor indiener en vele anderen onaanvaardbaar grote gezondheidsrisico's met zich mee.
Ook wordt het landschap en de leefomgeving er ernstig door aangetast.
2. In het concept-MER ontbreekt volgens indiener een onderbouwing van de voorkeursalternatieven en in de samenvatting van het concept-MER wordt slechts summier wat aangegeven dan wel aangenomen.
3. De door de gemeente tijdens bijeenkomsten gebruikte videopresentatie is misleidend en niet actueel, om de volgende redenen:
 - de kleur van de windmolens heeft bijna dezelfde kleur als de lucht. Dat zal een paar keer per jaar voor komen maar meestal niet het geval zijn. Er wordt daardoor een verkeerd beeld geschetst. Indiener ziet graag een presentatie waarin uitgegaan wordt van andere weersomstandigheden.
 - de kleur van de windmolens wijkt sterk af van de gangbare kleur van windmolens. Is dat een bewuste keuze of misleiding?
 - in de presentatie is vanaf de Huisdaalsestraat de, dominant in het landschap aanwezige, zendmast aan de Ravensteinsedijk niet zichtbaar. Hoe kan dat?Als de gemeente zich realiseert dat die zendmast ongeveer 130 m hoog is en ongeveer 3,4 km bij indiener vandaan staat, dan is de impact van de windmolen op het landschap, de leefomgeving en de gezondheid van indiener gigantisch.
- de getoonde overview is niet actueel aangezien een aantal gebouwen er niet op staat. Bijvoorbeeld het bedrijfsgebouw van Vos aan de Vollenhovermeer. Welke gebouwen staan er nog meer niet op?

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1.

Gezondheid is als apart aspect in het MER beschouwd (Hoofdstuk 15 (Gezondheid) en Bijlage 8 (GGD-advies)). De GGD heeft op basis van de resultaten van de milieuberekeningen (geluid en slagschaduw) en algemene wetenschappelijke kennis over de relatie tussen windmolens en gezondheid de alternatieven beoordeeld en een advies gegeven. Zo heeft de GGD in haar advies (hoofdstuk 15 en bijlage 8) onder andere geconcludeerd dat er vanuit beschikbare kennis en ervaringen elders geen aanleiding is om een relatie te veronderstellen tussen laagfrequent geluid en gezondheidsklachten. Het aspect gezondheid is volwaardig en zorgvuldig betrokken in het MER.

Voor wat betreft visuele effecten (landschap) hebben wij uitvoerig onderzoek verricht in het kader van het MER en conclusies per alternatief hieraan verbonden. De gemeenteraad

weegt alle milieu-, hinder- en duurzame energieopbrengstaspecten tegen elkaar af bij het te nemen bestuurlijke besluit over de te kiezen voorkeursvariant.

Wij zijn van mening dat zowel het geoptimaliseerde voorkeursalternatief als het geoptimaliseerde opbrengstalternatief voldoende rekening houden met het landschappelijke rapport (en de hierin opgenomen toetscriteria) dat in het kader van het MER is opgesteld door Bosch Slabbers (bijlage 5 van het bijlagenrapport bij het MER). In de optiek van de gemeente is hiermee het effect op landschap en beleving voldoende en objectief en deskundig beschouwd. Dit neemt niet weg dat 'beleving van het landschap' altijd persoonlijk en subjectief is.

Ad 2.

Wij zijn het hier niet mee eens. Het MER bevat (inclusief samenvatting) bijna 400 pagina's met ongeveer 1000 pagina's aan bijlagen (waarvan het grootste deel onderzoeksrapporten). Het MER met bijlagen geeft een uitvoerige beschrijving van effecten van de 12 onderzoeksalternatieven. Naar aanleiding van alle onderzoeksresultaten zijn er ook nog eens twee geoptimaliseerde alternatieven onderzocht en beschreven.

Ad 3.

-Wij hebben geprobeerd de toekomstige werkelijkheid zo goed mogelijk weer te geven. Naast visualisaties (statische afbeeldingen) van alle 12 onderzoeksalternatieven, vanuit 17 gezichtspunten per alternatief, bij het landschappelijke rapport (bijlage 5 bij het MER) hebben we ook nog een bewegende videopresentatie gemaakt van het geoptimaliseerde voorkeursalternatief en opbrengstalternatief (met draaiende wieken). Verder was het tijdens de informatieavonden mogelijk om via het programma Windplanner vanaf willekeurig welk adres statische beelden te zien van het voorkeurs- en het opbrengstalternatief, met gebruikmaking van Streetview. Zowel voor de visualisaties bij het landschappelijk rapport als de foto's uit Streetview geldt dat de kwaliteit mede afhankelijk is van de weersomstandigheden tijdens het maken van de foto's. De vraag is overigens welke weersomstandigheden het meest representatief zijn. De gemeentelijke foto's zijn door het bedrijf The Imagineers gemaakt op een vooraf gepland moment (het bleek bewolkt te zijn). Op de kwaliteit van de foto's in Streetview heeft de gemeente geen invloed. Deze zijn ook niet 100% actueel. We proberen voortdurend zo veel mogelijk en optimale informatie te geven. Wij gaan er vanuit dat we discussie blijven houden over de kwaliteit van de beelden. We proberen eventuele nieuwe visualisaties te maken op basis van foto's met helder weer.

-In Windplanner zijn we uitgegaan van windmolens met de meest voorkomende kleur grijs.

-De foto's en videopresentatie benaderen de werkelijkheid zo goed mogelijk, maar het zijn en blijven verbeeldingen. Dat de zendmast niet of nauwelijks te zien is kan met de gekozen beeldhoek te maken hebben. Je kunt het verschil van beeldhoeken vergelijken met verschillende lenzen op een camera, waarbij je met een grotere groothoek (bijv. 105 graden) meer in beeld kunt krijgen dan met een lens met een kleinere hoek (bijv. 65

graden). Met een kleinere beeldhoek, zie je minder en ervaar je windmolens of een zendmast als dichterbij. Met een grotere beeldhoek krijg je meer op het beeld, maar kunnen de molens of zendmast verder weg voelen. Alles lijkt kleiner. Dat de impact van windmolens groot is, in vergelijking met die van een lagere zendmast, die al van verre zichtbaar is, onderschrijven wij. Daarom hebben wij een uitvoerig landschappelijk onderzoek laten uitvoeren (bijlage 5 bij het MER). De hierin beschreven visuele effecten wegen mee bij de uiteindelijke besluitvorming.

- Het klopt dat niet alle beelden 100% actueel zijn. Zoals hiervoor al opgemerkt zijn niet alle foto's in Streetview 100% actueel. Daarom heeft de gemeente in het voorjaar samen met The Imagineers ook foto's gemaakt voor de (statische) visualisaties bij het MER (bijlage 5 bij het MER). Alles bij elkaar hebben we in onze ogen voor deze fase van het proces voldoende inzichtelijk gemaakt wat windmolens visueel kunnen gaan betekenen.

Reactie 13

Samenvatting van de vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

Indiener verwijst voor wat betreft zijn reactie/vragen naar eerdere reacties van de Belangengroep Omwonenden. Te weten de reactie van 12 december 2016 op diverse notities en verslagen van de klankbordgroep, de reactie van 4 april 2017 op de afzonderlijke onderzoeksrapporten ter voorbereiding op het MER en de reactie van 7 juni 2017 op de samenvatting van de MER-onderzoeken.

Verder heeft indiener geen aanvullende reacties.

De genoemde eerdere reacties bevatten de volgende inhoudelijke vragen/opmerkingen:

1. Gezondheid: nu al kijken wat er kan gebeuren en nagaan hoe om te gaan met klachten als de windmolens er staan? Is er onderzoek naar het effect van windmolens op de psychische gezondheid?
2. Afstanden: welke woningen vallen binnen welke afstand van de windmolens?
3. Geluid: 42 dB Lden als uitgangspunt. Bij een geluidbelasting hoger dan 42 dB Lden maatregelen treffen zoals isolatie. Aandacht voor het feit dat oude woningen in het buitengebied vaak niet zo'n goede geluidisolatie hebben, waardoor de overlast binnenshuis erger kan zijn dan beoogd door de wetgever.
4. Slagschaduw: alternatief 1 t/m 3 zijn geen optie, streven naar nul slagschaduwhinder, voorkeur voor alternatief 4A.
5. Natuur: aandacht voor de eendenkooi, gebruik maken van kennis van natuurgroepen, voorkeur voor alternatief 4 en 6.
6. Licht: bij hogere molens zou een afscherming moeten worden aangebracht zodat van geen enkele positie in de directe nabijheid de verlichting te zien is.
7. Energieopbrengst versus hinder: alternatieven met 8 en 11 windmolens geen optie. Opstelling 5B geeft beste opbrengst met minimaal aantal windmolens.
8. Zichtbaarheid: aandacht voor het zicht vanuit de kernen Berghem, Haren, Megen en Macharen.

9. Planschade: later te bespreken.

10. Hinder aanleg: verzoek om een nulmeting uit te voeren bij woningen langs de aanvoerroute i.v.m. mogelijke schade tijdens de aanlegfase.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. Een deel van de reactie nemen we wel mee in het MER. Dat staat hieronder in de toelichting aangegeven. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Het bewonersplatform is vanaf het begin van het MER-traject betrokken bij de onderzoeken en geïnformeerd over concept resultaten. Veel van de bovenstaande vragen zijn gesteld in eerdere fases van het onderzoek en meegenomen in het MER-onderzoek. Hieronder wordt ingegaan op de diverse vragen/opmerkingen:

Ad 1.

Gezondheid is als apart aspect in het MER beschouwd (Hoofdstuk 15 (Gezondheid) en Bijlage 8 (GGD-advies)). De GGD heeft op basis van de resultaten van de milieuberekeningen (geluid en slagschaduw) en algemene wetenschappelijke kennis over de relatie tussen windmolens en gezondheid de alternatieven beoordeeld en een advies gegeven. Daarmee is het aspect gezondheid volwaardig en zorgvuldig betrokken in het MER. De GGD heeft gepleit voor reservering van geld voor een goede monitoring en klachtenafhandeling als de windmolens er eenmaal staan. Dit zodat achteraf verzachtende maatregelen kunnen worden getroffen bij onvoorziene effecten. In het traject van de omgevingsvergunning gaan we kijken naar een goede klachtenregeling. Er is nog geen wetenschappelijk inzicht in het mogelijke effect van windmolens op psychische gezondheid.

Ad 2.

In het MER zijn in paragraaf 4.4 (afstanden tot woningen) en in paragraaf 23.2.1 voor het voorkeurs- en opbrengstalternatief overzichten opgenomen van de afstanden van woningen en kernen tot het zoekgebied en de eerste windmolen (per alternatief).

Ad 3.

In het MER is eerst de totaalgeluidbelasting in beeld gebracht, zowel onder als boven de 42 dB Lden. In de verkenning van het voorkeursalternatief en opbrengstalternatief is nadrukkelijk het streven naar 42 dB Lden als uitgangspunt meegenomen. Bij een geluidbelasting hoger dan 42 dB Lden is het aan de gemeente om te bepalen of er beperkende maatregelen mogelijk zijn en/of deze doelmatig en proportioneel zijn. Het gegeven dat veel woningen in het buitengebied ouder zijn en wellicht minder goed geïsoleerd tegen geluid is indirect al meegenomen in de normstelling. De meeste

windmolens staan in het buitengebied. In de geluidhinderbelevingsonderzoeken (basis voor de normstelling) is het effect van oudere, minder goed geïsoleerde woningen meegenomen: bewoners van deze woningen zullen windmolengeluid eerder als hinderlijk bestempelen dan bewoners van nieuwere, beter geïsoleerde woningen.

Ad 4.

De voorkeur wordt voor kennisgeving aangenomen. In het MER zijn de effecten van alle alternatieven beschreven en met elkaar vergeleken, zodat de gemeenteraad hierin een goede afweging kan maken. Tijdens het vervolgtraject kijken we ook naar mogelijkheden om slagschaduw verder (bovenwettelijk) te mitigeren.

Ad 5.

In het MER is specifiek aandacht besteed aan het effect op de natuurwaarden van de eendenkooi. Ook heeft er afstemming plaatsgevonden met de lokale natuurorganisaties en is gebruik gemaakt van hun kennis over natuurwaarden in en rond het zoekgebied. De voorkeur wordt voor kennisgeving aangenomen. In het MER zijn de effecten van alle alternatieven beschreven en met elkaar vergeleken, zodat de gemeenteraad hierin een goede afweging kan maken.

Ad 6.

Zowel bij de onderzochte hogere als lagere molens is obstakelverlichting verplicht. In het MER is het effect beschreven en zijn de mogelijkheden geïnventariseerd om de effecten te beperken. Met technische maatregelen kan het effect beperkt worden. Ervoor zorgen dat de verlichting helemaal niet te zien is, is niet mogelijk.

Ad 7.

De voorkeur wordt voor kennisgeving aangenomen. In het MER zijn de effecten van alle alternatieven beschreven en met elkaar vergeleken, zodat de gemeenteraad hierin een goede afweging kan maken.

Ad 8.

In het MER is middels afstandsbepalingen en visualisatie de zichtbaarheid van de windmolens vanuit de kernen onderzocht.

Ad 9.

In het kader van het MER is een eerste globale verkenning gedaan naar waardevermindering en planschade. Dit op basis van rechterlijke uitspraken over planschade elders in Nederland, kengetallen en gemiddelden. In het kader van het bestemmingsplan, dat opgesteld wordt als de gemeenteraad een positieve keuze heeft gemaakt, wordt meer in detail een planschadeonderzoek verricht.

Ad 10.

In een later stadium gaan we na wat nodig en gebruikelijk is op dit vlak. Deze vraag valt buiten het kader van het MER.

Reactie 14

Samenvatting vragen/opmerkingen

De reactie bevat de volgende vragen/opmerkingen:

1. Naar de mening van indiener horen grotere windmolens zowel qua functie als qua voorkomen en uitstraling thuis op industrieterreinen, al dan niet met aansluitende infrastructuur (gelet op zorgvuldig ruimtegebruik, overlap van milieu- dan wel hindercirkels);
 2. Uit het concept-MER en de toelichting van de wethouder tijdens één van de openbare bijeenkomsten lijkt volgens indiener voorgaande niet als uitgangspunt te zijn genomen door de gemeente. Het lijkt er meer op dat aan de hand van allerlei contouren de resterende mogelijkheden als uitgangspunt zijn genomen. Daarbij lijkt naar de mening van indiener al te gemakkelijk de conclusie te zijn getrokken dat er op industrieterreinen geen mogelijkheden zijn c.q. bedrijven niet in ontwikkelingsmogelijkheden mogen worden beperkt. Naar de mening van indiener zou de gemeente juist moeten inzetten op het onderzoeken van mogelijkheden waarmee wel business-cases samen met bedrijven te ontwikkelen zijn. De verantwoordelijkheid voor het gezamenlijk bedrijfsleven, ook voor deze vorm van energievoorziening, lijkt indiener evident.
 3. Het komt indiener op voorhand voor dat de keuze voor projectie van een windmolenpark in de aansluitende polder een erg gemakkelijke keuze is. Qua openheid, natuur en landschap zijn juist in dit gebied belangrijke waarden te verdedigen. Daarnaast lijkt de keuze voor de polder niet te stroken met het provinciale beleid, nu de locatiekeuze geen rechtstreeks verband meer lijkt hebben met Elzenburg-De Geer. Indiener wijst in dat kader naar de vele windmolens op bedrijventerreinen in het hele land. Waarom nu juist in Oss niet kiezen voor een relatief zwaar bedrijventerrein als Elzenburg. Volgens indiener gaat het er vooral om wat je wilt als gemeente en of je je bedrijfsleven kunt overtuigen van hun bijdrage.
 4. Indiener is van mening dat de voorgenomen locatie voor de windmolens geen opmaat mag vormen voor een uitbreiding van bedrijventerrein De Geer. Omdat, naar de mening van indiener, windmolens zo veel mogelijk op bedrijventerreinen gepland zouden moeten worden, is de keuze voor uitbreiding van De Geer in de toekomst makkelijk gemaakt. Als er al windmolens in de polder staan.
- Indiener vindt deze salamitactiek onacceptabel. Indiener heeft het idee, op basis van de toelichting van de wethouder tijdens een openbare bijeenkomst, dat de gemeente minder waarde hecht aan de met het dorp Haren gemaakte afspraak dat het gebied De Hoed in de toekomst geen optie is voor uitbreiding van De Geer. Wat indiener betreft is dat een harde afspraak, ongeacht wie er bestuurlijk aan het roer zit bij de gemeente.

5. Indiener realiseert zich goed dat windenergie een noodzakelijk onderdeel is van een succesvolle energietransitie. Desnoods moeten er windmolens in open polders worden geplaatst maar dan wel in primair agrarisch gebied.

Besluit (en eventuele gevolgen voor het MER)

Een deel van de reactie nemen we niet mee in het MER omdat hierover al voldoende informatie is opgenomen in het MER. Een deel van de reactie valt buiten het kader van het MER en nemen we om die reden ook niet mee in het MER. We beantwoorden alle vragen hieronder uitgebreid.

Toelichting van burgemeester en wethouders

Ad 1. t/m 3.

Windmolens kunnen onder voorwaarden ook op het industrieterrein worden geplaatst. Volgens het voormalige provinciale beleid was er ook een voorkeur voor windmolens op of aansluitend aan grootschalige bedrijventerreinen. Daarom hebben wij, al voorafgaande aan het opstellen van het MER onderzoek gedaan naar mogelijkheden voor windmolens op alle grootschalige bedrijventerreinen in Oss. De uitkomsten van dit onderzoek zijn vastgelegd in het rapport 'Windmolens op bedrijventerreinen' van 3 februari 2016 van Antea Group. Uit het onderzoek kwamen in eerste instantie 11 mogelijke locaties naar voren op de bedrijventerreinen in Oss. Na nader onderzoek en gesprekken met grondeigenaren (bedrijven) vielen de meeste locaties af, òfwel vanwege planologische beperkingen (bijv. radarverstoring) òfwel vanwege gebrek aan medewerking van grondeigenaren. Deze informatie is als input meegenomen in het MER. Uit het MER komt nu naar voren dat er mogelijk nog één windmolen op het industrieterrein zelf kan worden geplaatst. Ook dit is nog niet zeker, want afhankelijk van definitieve medewerking van het bedrijf waar de windmolen is voorzien en afhankelijk van nader onderzoek naar eventuele beperkingen voor omliggende bedrijven en de reacties van deze bedrijven op deze beperkingen. Uit het vorenstaande blijkt dat wij de mogelijkheden voor plaatsing van windmolens op bedrijventerreinen in Oss zorgvuldig hebben onderzocht.

De nu gekozen locatie op en nabij Elzenburg-De Geer geldt nog steeds als een locatie op of aansluitend aan een grootschalig bedrijventerrein. Daarnaast geldt dat het provinciale beleid eind 2016 is verruimd. De locatiekeuze Elzenburg-De Geer kan zeker niet als een 'erg gemakkelijke keuze' worden bestempeld. We hebben een gemeentebrede verkenning uitgevoerd naar mogelijkheden voor het opwekken van duurzame energie in heel Oss. Daarnaast hebben we onderzoek gedaan naar alle milieueffecten van 12 verschillende onderzoeksvarianten en vervolgens naar verder geoptimaliseerde varianten voor de genoemde projectlocatie. Uit de uitgevoerde onderzoeken komt de locatie op en nabij Elzenburg-De Geer als kansrijk en ruimtelijk aanvaardbaar naar voren.

Ad 4. en 5.

Aan welke afspraak inspreker refereert met het dorp Haren is niet bekend. Duidelijk is echter dat een eventuele bestuurlijke gedane toezegging uit het verleden dat er nooit een uitbreiding van het bedrijventerrein meer komt, niet houdbaar is. Ontwikkelingen voor de verre toekomst zijn niet altijd te voorzien. Op korte termijn bestaat geen behoefte aan het ontwikkelen van 'De Hoed' als bedrijventerrein. Wel wordt de mogelijkheid onderzocht om het windmolenpark op te waarderen tot energiepark: een combinatie van windmolens, zonne-energie, andere vormen van duurzame energie, natuurontwikkeling (rond Hertogswetering) en educatie in een uniek concept. Het voorstel aan de gemeenteraad op dit moment is om een tijdelijk windpark te (laten) ontwikkelen met een levensduur van maximaal 25 jaar. Hierdoor blijven de toekomstige ontwikkelmogelijkheden voldoende open. Bij het naderen van het einde van de levensduur van het windpark kan een nieuwe afweging worden gemaakt voor de toekomstige bestemming van het gebied. Op dat moment liggen alle mogelijkheden weer open.

BIJLAGEN BIJ DEZE REACTIENOTA:

- verslag vergadering klankbordgroep 9 mei 2017;
- verslag vergadering klankbordgroep 31 mei 2017.

Verslag klankbordgroep Windpark Elzenburg-De Geer van 9 mei 2017

Aanwezig: Dorpsraad Berghem, Dorpsraad Megen, Haren, Macharen, Belangenvereniging Omwonenden Windmolens De Geer (met ondersteuning van NLVOW), Energiecoöperatie Oss, TIBO, OIK, vertegenwoordiging buurbedrijven, GGD, Waterschap Aa en Maas.

Afwezig: IVN, Wijkraad Schadewijk, Stichting Landschapsbeheer, Brandweer Brabant Noord (agendalid), provincie Noord-Brabant (agendalid).

1. Opening en verslag vorige vergadering

Daniëlle van Son van Waterschap Aa en Maas wordt welkom geheten als nieuw lid. Zij vervangt vanaf nu Eugène Heeremans.

Het verslag van 21 maart wordt ongewijzigd vastgesteld.

Naar aanleiding van het verslag vraagt de heer Dingemans (buurbedrijven) hoe de gemeente het actiepunt over geluid bewaakt. De gemeente zou nog uitzoeken of windmolens de nog beschikbare geluidruimte op het bedrijventerrein opsouperen. De gemeente komt binnenkort met een (aanvullend) antwoord en stuurt dit aan de klankbordgroep.

2. Inleiding wethouder Van der Schoot

De wethouder licht het collegebesluit van 9 mei toe over het vrijgeven van het concept-MER. Hij schetst de relatie met de grote gemeentelijke energieopgave en de gemeentebrede energieverkenning die is uitgevoerd om te kijken naar ruimtelijke mogelijkheden om duurzame energie op te wekken in Oss. Het gemeentebestuur kijkt bij concrete duurzame energieprojecten naar meer zaken dan alleen de belangen van omwonenden. De gemeente kijkt ook naar de bredere opgave, de economische haalbaarheid, maatschappelijke return en maatschappelijk draagvlak.

De dorpsraad Berghem vraagt aan de wethouder waarom de pers eerder is geïnformeerd over het collegebesluit dan de klankbordgroep. De wethouder geeft aan dat de klankbordgroep als eerste over het collegebesluit (op dezelfde dag) is geïnformeerd. Gelet op de snelheid van de huidige media is het intern houden van openbare collegebesluiten niet mogelijk en loopt het soms zo.

3 Presentatie concept-MER

Bastian van Dijck van Antea Group licht toe welke conclusies uit alle milieuonderzoeken zijn getrokken en hoe deze conclusies leiden tot een concept-MER-voorkeursalternatief en een concept-MER-opbrengstalternatief.

In de presentatie komt naar voren dat hogere windmolens, als naar energieopbrengst gekeken wordt, verhoudingsgewijs minder geluid veroorzaken dan lagere windmolens. De dorpsraad Berghem vraagt of hoge windmolens minder hard draaien en daardoor minder geluid maken dan lagere windmolens. Antea Group antwoordt dat dit niet zonder meer het geval is. Bij een zelfde tipsnelheid draait de rotor langzamer bij hogere dan bij lagere windmolens. Maar langzamer draaien zorgt niet persé voor minder geluid.

De dorpsraad Berghem vraagt waarom 'windmolen 5' (zuidoostelijke molen) naar het westen is verplaatst in het opbrengstalternatief ten opzichte van het voorkeursalternatief. De dorpsraad vraagt of 'windmolen 5' ook in het voorkeursalternatief niet meer 'naar binnen kan worden getrokken' (meer westelijk en verder van de Broekstraat). Antea Group geeft aan dat molen 5 in het concept-MER-voorkeursalternatief dicht(er) op de Broekstraat staat vanwege ruimtelijke-landschappelijke overwegingen: het streven naar zo recht/strak mogelijke lijnen en hoeken. In het concept-MER-opbrengstalternatief is dit ruimtelijk-landschappelijk aspect enigszins losgelaten in de zoektocht om zoveel mogelijk molens in het zoekgebied te plaatsen, rekening houdend met de onderlinge afstand van 500 m en de afstand van 180 m tot het bedrijventerrein. De dorpsraad Berghem vindt dat je beter met omwonenden dan met landschap rekening kunt houden. De gemeente geeft aan dat het goed is om als dorpsraad hier op in te gaan in de uit te brengen reactie op het concept-MER.

De dorpsraad Berghem vraagt naar de grondposities. Op wiens gronden staan de geplande molens? De gemeente geeft aan dat grondposities geen rol hebben gespeeld bij het tot stand komen van de beide alternatieven. Alleen de onderzoeksresultaten zijn gebruikt bij het vormen van de alternatieven. Dorpsraad Berghem vindt echter dat er gekeken moet worden naar schuifmogelijkheden als er molens op gronden van Raedthuys zijn gesitueerd, om zo veel mogelijk opbrengsten lokaal te houden. De gemeente geeft aan dat opbrengsten realiseren geen doel op zich is. Het opwekken van duurzame energie is het belangrijkste doel, waarbij zo goed mogelijk rekening wordt gehouden met belangen van omwonenden en milieubelangen. Deze zaken vindt de gemeente belangrijker dan het realiseren van opbrengsten. Verder mag de gemeente geen 'eigendomsplanologie' bedrijven.

De dorpsraad Berghem geeft aan dat met extra inkomsten door molens op gemeentegronden nieuwe duurzaamheidsprojecten gefinancierd kunnen worden. De gemeente beaamt dit laatste. De dorpsraad wil graag een kaartje met de eigendommen. De gemeente zal een kaartje met daarop de gemeentegronden verstrekken. De NLVOW geeft aan dat optieovereenkomsten (zoals Raedthuys heeft) niet openbaar zijn.

De dorpsraad Berghem vraagt of er een basisopstelling voor beide alternatieven kan worden gemaakt van 5 windmolens. Dus met andere woorden: Kan het alternatief van 7

molens ook terug naar 5? De gemeente geeft aan dat ook het college deze vraag andersom heeft gesteld in verband met mogelijke fasering: kan begonnen worden met 5 molens en uitgebreid worden naar 7? De vraag is of dit uit landschappelijk oogpunt mogelijk is. De gemeente gaat hier nog naar kijken.

De heer Dingemans vraagt of er ook visualisaties kunnen worden gemaakt vanuit de bedrijven MSD/Aspen. De gemeente gaat kijken of dit mogelijk is (zo mogelijk nog vóór de bedrijvenbijeenkomst).

De dorpsraden Berghem en MHM adviseren de gemeente nog met verbeterde visualisaties te komen. Nu is er vanuit een aantal gezichtspunten niks te zien en lijkt het effect van windmolens sowieso mee te vallen. De gemeente geeft aan dat als er niks te zien is, dit ook een beeld geeft, maar overweegt om de beelden waarop windmolens niet of slecht zichtbaar zijn, bij de volgende presentaties weg te laten. Sowieso volgen er nog bewegende beelden voor de informatieavonden. Dit heeft een toegevoegde waarde. De wieken van de molens draaien op deze bewegende beelden, dit is realistischer. Maar je blijft altijd discussie houden over de kwaliteit van visualisaties en beelden. De visualisaties zijn gemaakt door Windplanner, een bureau waarmee ook de NLVOW bekend is, maar dat nog gebreken kent, omdat het vrij nieuw is. Dit kunnen we ook vertellen op de informatieavonden.

De GGD vraagt of bij het voorkeursalternatief ook naar gezondheidsaspecten is gekeken. Zijn de effecten van geluid en slagschaduw bij elkaar opgeteld? Antea Group antwoordt dat er vooral naar geluid is gekeken omdat slagschaduw goed is te mitigeren.

4. Raadsvoorstel coördinatieregeling

De gemeente licht kort toe dat het voorstel is om de procedures voor het bestemmingsplan en de omgevingsvergunningen straks te coördineren. Dit zorgt voor een versnelling en is duidelijker naar inwoners. Er is ook één beroepsmogelijkheid. De NLVOW vraagt of dit ook met de Crisis- en herstelwet te maken heeft. De gemeente antwoordt dat dit niet het geval is. De Crisis- en herstelwet wordt straks ook toegepast voor het project, maar dan om een tijdelijke in plaats van een permanente bestemming te kunnen opnemen voor het windpark (in het bestemmingsplan).

5. Kaders voor participatie voor het 'Raedthuysdeel' van het project

De gemeente geeft aan dat het raadsvoorstel niet eerder dan op 9 mei kon worden vrijgegeven, omdat het een week later dan gepland, is behandeld door het college van B&W. Daarom kan iedereen tot en met woensdag 17 mei reageren. Deze reacties worden ter kennis gebracht aan de adviescommissie Ruimte die op 18 mei vergadert over het raadsvoorstel. Op 26 april is al wel de bijlage bij het raadsvoorstel gestuurd, waarin in principe dezelfde informatie staat. Hierover zijn de volgende vragen gesteld:

Het OIK vraagt hoe het zit met 25% overdracht van bouwrechten. Wat betekent het precies als Raedthuys 25% van de bouwrechten moet afdragen? Betekent dit ook 25% rendement? De gemeente bevestigt dit, maar geeft aan dat als Raedthuys maar één molen mag bouwen (zoals in het voorkeursalternatief) er moet worden gekeken hoe een kwart kan worden afgedragen. Want in dat geval bouwt Raedthuys zelf, dus worden er geen bouwrechten overgedragen en Raedthuys investeert in dat geval. Er kan dan alleen winst worden afgedragen.

De heer Dingemans vraagt hoe het zit met de afdracht bij de bedrijfsmolen? De gemeente geeft aan dat ook hier sprake is van afdrachten, waarover de gemeente afspraken zal moeten maken met de exploitant van de molen.

De gemeente meldt verder dat er gesprekken lopen met een grondeigenaar die geen contract met Raedthuys heeft gesloten, maar op wiens gronden nu wel een molen is geprojecteerd.

6. Raadsvoorstel ontwikkelmodellen

Het raadsvoorstel over de ontwikkelmodellen is niet behandeld door het college van B&W en teruggestuurd. Het college wilde meer inzicht in de risico's van de verschillende modellen, vóór de behandeling in de raad. De planning is nu dat dit raadsvoorstel in september in de gemeenteraad wordt behandeld.

7. Afspraken over het vervolg

Voor de volgende vergadering van 31 mei kan iedereen de stukken over het concept-MER bekijken. De gemeente stuurt op korte termijn een samenvatting van het concept-MER per e-mail. Het volledige concept-MER bevat 340 pagina's en zal alleen via www.oss.nl/windpark/MER zijn te raadplegen. Als er bijzondere wensen of vragen zijn, dan kan iedereen dit vóór de klankbordgroep van 31 mei aangeven. Dan proberen we hier op in te spelen.

Tot 16 juni kan iedereen reageren op het concept-MER, het concept-MER voorkeursalternatief en het concept-MER-opbrengstalternatief.

8. Rondvraag

De dorpsraad Berghem vraagt waarom er voor Heesch-West alleen nog naar mogelijkheden voor zonne-energie wordt gekeken. Aangegeven wordt dat ook windmolens nog deel uitmaken van de onderzoeksvraag die daarvoor is geformuleerd.

De dorpsraad MHM verwijst naar de ongelukkige samenloop van een bijeenkomst voor wijk- en dorpsraden over de gemeentebrede energieverkenning en de bijeenkomst in Berghem voor Elzenburg-De Geer. De gemeente geeft aan dat deze samenloop bekend is. Anders inplannen was echter niet mogelijk vanwege het strakke tijdschema van het

gemeentebrede traject, de voorkeur vanuit wijk- en dorpsraden voor een woensdag voor een avond over dit onderwerp en het feit dat alle woensdagen in mei al ingepland waren voor Elzenburg-De Geer (twee informatieavonden en een klankbordgroep). Omdat op verschillende openbare informatieavonden dezelfde presentatie wordt gegeven is opsplitsing van de wijk- en dorpsraden eventueel mogelijk. Beide dorpsraden geven aan zelf te kijken waar ze prioriteit leggen. De vanavond gegeven presentatie is grotendeels dezelfde als die voor de andere avonden. Verder komt er nog een podiumbijeenkomst voor de gemeentebrede energieverkenning op 15 juni.

Verslag klankbordgroep Windpark Elzenburg-De Geer van 31 mei 2017

Aanwezig: Dorpsraad Berghem, Dorpsraad Megen, Haren, Macharen, Belangenvereniging Omwonenden Windmolens De Geer (met ondersteuning van NLVOW), Energiecoöperatie Oss, GGD.

Afwezig: Waterschap Aa en Maas, TIBO, OIK, IVN, vertegenwoordiging buurbedrijven, Wijkraad Schadewijk, Stichting Landschapsbeheer, Brandweer Brabant Noord (agendalid), provincie Noord-Brabant (agendalid)

1. Verslag vorige vergadering en mededelingen

Het verslag van 9 mei 2017 wordt ongewijzigd vastgesteld.

De gemeente deelt mee dat op een aantal percelen een voorkeursrecht (Wet voorkeursrecht gemeenten) is gevestigd. De reden is dat niet alle eigenaren van gronden waar mogelijk een windmolen komt, een overeenkomst hebben met Raedthuys. De gemeente heeft verder ook een voorkeursrecht gevestigd op gronden waar Raedthuys wel positie heeft genomen. De gemeente gaat na of de door Raedthuys gesloten overeenkomsten 'Wvg-bestendig' zijn.

De NLVOW vraagt of er gronden zijn waar zowel Raedthuys als de gemeente geen positie hebben en waar een windmolen komt volgens het concept-voorkeursalternatief en/of het concept-opbrengstalternatief. De gemeente geeft aan dat dit het geval is en zegt in gesprek te zijn met deze eigenaren (ook over het gevestigde voorkeursrecht).

2. Stand van zaken raadsvoorstel participatie

De gemeente brengt in herinnering dat de klankbordgroep tot en met 8 juni kan reageren op het raadsvoorstel over participatie. Deze reacties worden doorgestuurd naar de adviescommissie Ruimte die op 22 juni vergadert.

3. Concept-MER: Terugkijken naar alle informatieavonden: Wat waren belangrijke punten die mensen inbrachten?

Antea Group presenteert de belangrijkste vragen die naar voren zijn gekomen tijdens de verschillende openbare bijeenkomsten die zijn gehouden (overzichtspresentatie bij dit verslag gevoegd). Antea Group geeft aan dat n.a.v. vragen over geluid en slagschaduw in Berghem extra informatie in Haren over deze onderwerpen is gegeven. Ook heeft de geluidexpert van M+P vragen beantwoord tijdens de bijeenkomst in Haren. Verder geeft

Antea Group aan dat er vragen waren over de mogelijkheid van fasering (eerst 5 molens, eventueel later uit te breiden naar 7) en over het verplaatsen van de meest oostelijke molen in het voorkeursalternatief, die nu dicht bij de Broekstraat staat: Kan deze meer westelijk worden verplaatst in het concept-voorkeursalternatief (vergelijkbaar met de locatie in het concept-MER-opbrengstalternatief)? Naar aanleiding van deze vragen kijken de gemeente en Antea Group of er nog mogelijkheden zijn om de 'voorkeursvarianten' verder te optimaliseren. Deze nieuwe optimalisaties worden ook weer doorerekend op geluid en beoordeeld op landschappelijke kwaliteit, etc.. Als dit goede resultaten oplevert, zien we deze nieuwe/aangepaste mogelijkheden terug in het definitieve MER.

De Belangengroep Omwonenden vraagt of er landschappelijk concessies kunnen worden gedaan in het voorkeursalternatief. Kan de molen bij de Broekstraat in het voorkeursalternatief vanwege belangen van omwonenden verder naar het westen opschuiven? Antea Group geeft aan dat dit een politieke keuze is en dat verdere optimalisaties op dit moment in onderzoek zijn.

De dorpsraad Berghem zegt dat je de molen dan mogelijk ook op gemeentegrond kunt schuiven. Antea Group geeft aan dat grondposities niet worden meegewogen in het MER.

De dorpsraad Berghem vraagt bij de extra slagschaduwplaatjes die in Haren zijn getoond waarom er geen slagschaduw is aangegeven om 6 uur 's-morgens en laat in de avond, terwijl er dan toch wel zon is. Antea Group geeft aan dat de zon heel vroeg in de ochtend nog heel laag staat. Er is dan nog geen sprake is van harde slagschaduw, maar van een hele 'diffuse' schaduw. Dit geldt ook 's-avonds laat.

De dorpsraad Berghem geeft aan dat de Minister heeft gezegd dat 14 procent duurzame energie in 2020 haalbaar is door de nieuwe mogelijkheden van wind op zee. Is het daarom niet beter om het windmolenproject uit te stellen en ontwikkelingen af te wachten? De plannen kunnen wel helemaal klaar gemaakt worden, maar realisatie zou kunnen worden uitgesteld tot het moment dat het echt nodig blijkt. Antea Group geeft aan dit een politieke keuze is.

De dorpsraad MHM vraagt om meer duidelijkheid in het MER over het laagvlieggebied. De dorpsraad MHM verwijst naar een oud-militair die in Haren aanwezig was en dat er niet overlegd was met vliegbasis Gilze-Rijen. Antea Group geeft aan dat in Haren is toegezegd de invloed van het laagvlieggebied in het definitieve MER te verduidelijken. Defensie heeft inmiddels nogmaals bevestigd dat er geen bouwhoogtebeperkingen gelden in het laagvlieggebied Maas-Waal voor windmolens. Wel wordt de bruikbaarheid van de route kleiner wanneer een hoog obstakel op de route wordt geplaatst, dus Defensie waardeert het wanneer er geen turbines in die route worden geplaatst. De gemeente informeert Gilze-Rijen ook nog.

Antea Group geeft verder nog aan dat er vragen waren over effecten bij een calamiteit op het bedrijventerrein zelf waarbij giftige rookwolken vrijkomen. Worden deze wolken extra verspreid door de windmolens? Is er een noodknop om de molens stil te zetten? De gemeente vraagt hierover nog advies aan de veiligheidsregio. Dit aspect zal worden toegevoegd aan het MER.

De NLVOW vraagt of de geluidcontourplaatjes voor het concept-MER-voorkeursalternatief en het concept-MER-opbrengstalternatief ook in het definitieve MER en de MER-samenvatting komen. In de huidige MER-samenvatting ontbreken deze contourplaatjes nog. Antea Group zegt dat dit wordt aangevuld.

4. Concept-MER: Bespreken vragen/opmerkingen vanuit de klankbordgroep over concept-MER.

De GGD vraagt waarom op pagina 26 van de samenvatting van het concept-MER staat dat het aantal woningen met een belasting van meer dan 42 Lden varieert tussen 1 en 8 bij het voorkeursalternatief? Hoe kan dit? Antea Group antwoordt dat dit afhangt van de vraag of er 4 of 5 windmolens komen in het voorkeursalternatief. (Als er op het bedrijventerrein geen molen komt, dan worden het 4 molens en is er maar één woning belast met meer dan 42 Lden).

De GGD vraagt of er nog maatwerkoplossingen zijn te bedenken zijn voor de woningen die een geluidbelasting van 42 Lden of meer krijgen. Antea Group geeft aan dat technisch alles kan, maar dit is vooral een politieke afweging. De GGD verwijst naar haar eerdere voorstel om met een leefbaarheidsfonds te werken waaruit dit soort maatregelen betaald kunnen worden (ook achteraf en n.a.v. monitoring en/of klachten). De GGD adviseert de gemeente om zorgvuldig te kijken naar woningen met meer belasting dan 42 Lden. De aanbeveling is om eerst goed te kijken naar de locatie- en schuifmogelijkheden van de molens en vervolgens overblijvende knelpunten op te lossen met maatwerkoplossingen, zoals woningisolatie (mitigatie).

De NLVOW geeft aan dat als er straks een omgevingsfonds is geld hieruit ook 'gelabeld' kan worden voor dit soort maatregelen.

De NLVOW geeft verder aan dat tijdens een twitterdiscussie afgelopen weekend ook landelijk gesproken werd over de invoering van 42 Lden als voorkeursgrenswaarde voor windmolengeluid en de windbranche zich ook schaarde achter de adviesnorm van 42 Lden.

De dorpsraad Berghem vraagt of het concept-MER-voorkeursalternatief uitgaat van de meest stille molen. Antea Group antwoordt dat dit niet het geval is. Er is uitgegaan van de zgn. 'referentiemolen'. Dit is niet de stilste molen, maar wel een redelijk stille molen. Er kan straks een keuze worden gemaakt voor een andere molen.

De GGD geeft aan dat op p. 27 in de legenda niet verklaard is wat de score '-/--' betekent die is toegekend bij slagschaduw van woningen. Antea Group snapt de onduidelijkheid en antwoordt dat ze in het definitieve MER een keuze zal maken tussen de wel verklaarde scores ' -' en '--'. Antea Group past dit aan in het definitieve rapport.

5. Rondvraag

De dorpsraad Berghem ziet in het voorstel over participatie nergens dat het omgevingsfonds genoemd wordt of een rol voor omwonenden. De gemeente geeft aan dat het omgevingsfonds wel wordt genoemd in de bijlage bij het raadsvoorstel, maar het gaat nu nog niet over de wijze van besteding en verdeling van het omgevingsfonds. In het raadsvoorstel zijn nu eerst de kaders voor de wijze en omvang van de afdracht van Raedthuys aan de orde (kaders voor de onderhandelingen met Raedthuys). Daarna volgt pas het overleg over de besteding van middelen.

De gemeente geeft verder aan dat de directe omgeving in eerste instantie een beroep kan doen op het planschade-instrumentarium. Dit is niet anders dan bij andere ruimtelijke projecten. Bij windmolens is er wel standaard sprake van een bovenwettelijk omgevingsfonds, maar er zijn nu nog geen afspraken over de omvang, verdeling en besteding hiervan in Oss.

De NLVOW wijst er op dat de storting in het omgevingsfonds inderdaad in de stukken bij het raadsvoorstel genoemd wordt.

De dorpsraad Berghem vindt dat de gemeenteraad moet beslissen over (de wijze van) verdeling van de opbrengst. Welk deel gaat naar het omgevingsfonds?

De NLVOW stuurt de klankbordgroep, vooruitlopend op de discussie over de verdeling van het omgevingsfonds, vast enkele (heel verschillende) voorbeelden van verdeling (Coevorden, Wieringermeer en Medemblik).

De dorpsraad Berghem vraagt of ECO gaat deelnemen in het windpark. De gemeente legt uit dat er nog steeds meerdere ontwikkelmodellen mogelijk zijn: het model 'tender' (aanbesteding waarbij de winnende partij gaat bouwen en ontwikkelen), het model ECO (waarbij ECO gaat bouwen en ontwikkelen) of het model 'zelf ontwikkelen' waarbij de gemeente zelf aan het roer blijft. De gemeente geeft aan dat alle drie de ontwikkelmodellen voor- en nadelen en risico's met zich meebrengen. De gemeente geeft aan dat ECO een plan in voorbereiding heeft voor haar eventuele deelname.

De dorpsraad MHM is verontwaardigd dat de gemeente dit plan kent en de klankbordgroep nog niet. De dorpsraad Berghem sluit zich aan bij dit standpunt. ECO geeft aan dat het

plan nog niet klaar is. De gemeente legt uit dat pas als het plan verder is uitgewerkt, dit in de klankbordgroep besproken wordt. De beide dorpsraden zijn het hier niet mee eens. Ze vragen zich af of ze wel voldoende worden betrokken bij de keuze voor de ontwikkelmodellen en of daar nog wel tijd voor is, vóór de gemeenteraad van oktober.

De gemeente geeft aan dat de planning voor het MER 'hard' is en dat hierover in oktober een raadsvoorstel in de gemeenteraad komt. Geprobeerd wordt om in oktober ook besluitvorming over de ontwikkelmodellen te laten plaatsvinden, maar niet zeker is of dit ook lukt. De klankbordgroep wordt in ieder geval ook om advies gevraagd over het te kiezen ontwikkelmodel.

De dorpsraad Berghem geeft aan dat het allerbelangrijkste is dat er zo veel mogelijk molens op gemeentegronden komen zodat de gemeente zelf het park grotendeels kan exploiteren. Dan gaan de winsten meer richting de lokale gemeenschap. Geprobeerd moet worden de molens zo veel mogelijk te schuiven zodat ze niet op "Raedthuysgronden" komen. De gemeente en Antea Group geven aan dat er bij het tot stand komen van het voorkeurs- en opbrengstalternatief in het MER alleen gekeken is naar milieu- landschaps- en hinderaspecten en niet naar grondeigendommen.

De dorpsraad Berghem vraagt of Raedthuys zich ook moet houden aan randvoorwaarden voor slagschaduw (stilstandvoorzieningen). Antea Group antwoordt bevestigend. Er komen randvoorwaarden in de omgevingsvergunning hierover.

De Belangengroep Omwonenden vraagt of de gemeente ook kijkt naar participatiemogelijkheden bij het te kiezen van het ontwikkelmodel. De gemeente antwoordt bevestigend. Het gaat om het vinden van een goede balans tussen voordelen en risico's.

6. Volgende vergadering

De volgende vergadering is op 6 september om 19.30 uur.

Over Antea Group

Van stad tot land, van water tot lucht; de adviseurs en ingenieurs van Antea Group dragen in Nederland sinds jaar en dag bij aan onze leefomgeving. We ontwerpen bruggen en wegen, realiseren woonwijken en waterwerken. Maar we zijn ook betrokken bij thema's zoals milieu, veiligheid, assetmanagement en energie. Onder de naam Oranjewoud groeiden we uit tot een allround en onafhankelijk partner voor bedrijfsleven en overheden. Als Antea Group zetten we deze expertise ook mondiaal in. Door hoogwaardige kennis te combineren met een pragmatische aanpak maken we oplossingen haalbaar én uitvoerbaar. Doelgericht, met oog voor duurzaamheid. Op deze manier anticiperen we op de vragen van vandaag en de oplossingen van de toekomst. Al meer dan 60 jaar.

Contactgegevens

Beneluxweg 125
4904 SJ OOSTERHOUT
Postbus 40
4900 AA OOSTERHOUT
T. 06 53 35 91 86
E. b.vandijck@anteagroup.com

www.anteagroup.nl

Copyright © 2017

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar worden
gemaakt door middel van druk, fotokopie,
elektronisch of op welke wijze dan ook,
zonder schriftelijke toestemming van de
auteurs.